KIRKMERAK 16

MACHIAVELLI'NİN BAHÇESİ

Büyük Yazarlardan Bahçe Kılavuzu

Mark Crick

Çeviri: Gülden Şen

CAN

KIRKMERAK 16

Can Yayınları 2042

Machiavelli's Lawn, Mark Crick
Resim ve metin: © 2010, Mark Crick
© 2012, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatolialit Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Şubat 2012
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Ayça Sabuncuoğlu

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design
Kapak resmi: © iStockphoto.com/Amanda Rohde

Kapak baskı: Azra Matbaası
İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaası

ISBN 978-975-07-1421-4

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

MACHIAVELLI'NİN BAHÇESİ

Büyük Yazarlardan Bahçe Kılavuzu

Mark Crick

İngilizce aslından çeviren

Gülden Şen

İçindekiler

Niccolò Machiavelli ile giriş 9
Raymond Carver ile askılı sepet hazırlamak 11
Bertholt Brecht ile patates yetiştirmek 17
Isabel Allende ile bambu ayırmak 27
Niccolò Machiavelli ile çim biçme sanatı üzerine 37
Henrik Ibsen ile meyve ağacı dikmek 43
Bret Easton Ellis ile sürgünlerin koparılması 51
Sylvia Plath ile sonbaharda soğan dikmek 57
Émile Zola ile elle ot yolmak 61
Alan Bennett ile funda bakımı 69
Mary Shelley ile asmaların çoğaltılması 75
Martin Amis ile salon bitkisinin saksısını değiştirmek 81
Pablo Neruda ile gül nasıl budanır 89
Resimlerin listesi 93

Niccolò Machiavelli ile giriş

Muhteşem okura,

Okurun teveccühünü kazanmak isteyenler, onun karşısına onu en çok sevindirecek şeylerle çıkmaya alışkındırlar. Bu nedenle kişi, çoğu zaman serüvenler ve aşk öyküleri, büyük adamların ve kadınların hikâyeleri, ezilenlerin mücadeleleri ya da okurun kendi refahını ve başarılarını artırabilmesinin çeşitli yolları hakkında okur.

Âlicenap kişiliğinizde bir değişim arzu etmeden ve size layık olmadığını düşündüğüm hikâyelerle vaktinizi almadan, size benim çok değerli bulduğum bir şeyi, büyük bahçıvanların ve çiçekçilerin alışkanlıkları ve yaptıklarıyla ilgili bu küçük kitabı takdim ediyorum. Uzun yıllar boyu süren çalışmalarımda, pek çok zahmetle ve çok bedel ödeyerek öğrendiklerimi bu kısacık biçimde sunuyorum.

Bu kitabı, pek çok kimsenin bahçecilik eserlerini süslemekte kullandığı albenili süslerle bezemedim. Bu bilgileri verirken, uzun süreli bahçıvanlık deneyimimin yanı sıra, büyük yazarlar konusundaki çalışmalarıma da dayandım. Bir bahçıvanın namı, tıpkı bir yazarınki gibi, istenmeyeni kökünden sökmeye ve gereksiz olanı kesip atmaya dayanır.

O halde bu küçük armağanı buyurunuz, Haşmetmeap. Ve eğer bu bağ bahçe öykülerinden birazcık bile keyif alırsanız, ne büyük bir çaba ve uzun süreli çalışmayla yalnızca sizin beğeninizi ve onayınızı kazanmayı amaçladığımı göreceksiniz.

Raymond Carver ile

Askılı sepet hazırlamak

Araçlar:
Askılı sepet
Hindistancevizi lifi veya astarı
Kompost
Yavaş salınımlı suni gübre
Bitkiler
Su

O cumartesi öğleden sonra kanepede oturmuş, küçük ilanları okuyordum. Küçük ilanlardan çok şey öğreniyor insan. Nedir, diye sormayın.

Annemi düşünüyordum. Bana mektup yazmış, televizyonunun bozulduğunu söylüyor, o ay biraz daha fazla para göndermemi rica ediyordu. Iris'le, onu o sabah arayıp bunun kolay olmayacağını söylememe karar vermiştik. "Kendi dertlerimiz var," dedi Iris. "Neden herkesi biz desteklemek zorundayız?" dedi. "Ya kardeşin?" dedi. "O, annene en son ne zaman para gönderdi?"

Kardeşimin hiç parası yok. Iris bunu biliyor. Geçen yaz bir ay bizde kalmıştı. Kanepede yattı. O ve Iris hiç geçinemezler. Şu anda nerede kalıyor, bilmiyorum bile.

"Annen fabrikanın kapandığını biliyor," diyor Iris. "Ona söyledin, değil mi?"

"Tabii ki söyledim," diyorum. Ama annem yaşlı. Unutuyor. Telefon etmek için Iris'in mutfağı toplamaya gitmesini bekledim. Bana tembihlediği gibi, anneme işime son verildiğini, işlerin kötü olduğunu hatırlattım, ama bir şey fark etmedi. Annem ağladı ve onu kendi başının çaresine bakmaya bırakmakta haklı olduğumu söyledi. O konuşurken ben pencereden dışarı, askılı sepetteki kurumuş çiçeklere bakıyordum. Sonunda, ona parayı göndereceğimi söyledim. Ben telefon ederken Iris de dinliyordu. Hâlâ ortalığı topluyordu, ama birden durduğunu duydum. Telefonu kapattığımda hiçbir şey söylemedi. Sonra yatak odasından gürültüler duyuldu ve ben kanepede otururken odaya döndüğünde üzerinde paltosu vardı.

Orada olduğunu gördüm, ama başımı kaldırmadım. Küçük ilanları okumaya devam ettim. Bir yandan da, yeni bir televizyon alması için anneme ne kadar az para gönderebileceğimi hesaplıyordum.

Kapının çarptığını duydum. Ardından ahşap verandada ayak sesleri. Eğilerek o askılı sepetin altından ve bakımsız çimlerden geçişi. Kiraladığımız evin sahibi o sepeti biz taşınmadan asmıştı. İlk birkaç hafta boyunca küpeçiçekleri, hercaimenekşeler, kızılderilitütünleri karşılamıştı bizi. Anahtarı kilide her sokuşumuzda canlı renkleriyle tepemizde sallanıyorlardı. Ama onları sulamayı unuttum. Benim işimmiş, Iris öyle dedi. Onun boyu yetmiyordu. Her neyse, ben unuttum. Renkler solmaya başladı ve çok geçmeden sepet kurudu kaldı; rüzgârlı günlerde hışırdıyor, ne zaman gözüm takılsa beni rahatsız ediyordu.

O sabah Iris'i dinlemediğim için üzgündüm; ama o eski askılı sepete yeniden çiçek dikebilmek için onun gitmesini bekliyordum. Döndüğünde şaşırtmak istiyordum onu. Alışveriş merkezinde biraz öfkesi geçtikten

sonra. Ne diyebilirdim ki? Ne yapacağımı ona söyleyemezdim, daha önce defalarca ne yapacağımı söyleyip de yapmamıştım. Bu kez, o kadar bakım istemeyen bitkiler kullanmayı düşünüyordum. Yalnızca ara sıra tatlı birer sözcükle yaşayabilecek türden. Funda, sarmaşık, belki bir siklamen, bunların susuzluğa dayanıklı olduğunu duymuştum.

Askılı sepeti, kapının yanındaki tırnakta asılı olduğu yerden indirdim. Bitkiler kuruyalı o kadar çok olmuştu ki, geriye yalnızca toz dolu sepet kalmıştı. Evimizin kapısının üstünde toz dolu bir sepet asılıydı. Düşünebiliyor musunuz?

İçindekileri bahçeye boşalttım. Bir toz bulutu kalktı ve bir örümcek, verandanın altına koşturdu. Sepeti bahçedeki musluğa götürüp yıkadım. Yeşil plastik kaplı telden yapılmıştı. Plastik yer yer yarılmış, tel pas rengine dönmüştü. Sonra arabadan bir torba kompost ve bir tepsi dolusu bitkiyi aldım. Onları basamağa, sepetin yanına koydum. Bir sigara yakıp basamağa oturdum ve bitkilerin isimlerini okudum. Birisi isimlerini küçük beyaz çubuklara yazıp saksılara saplamıştı. "Itır", "Petunya" Çubuklardan birinde *amelloides variegata*" yazıyordu. İsim o kadar uzundu ki, bir kısmı kompostun içinde kalmıştı. İster Yunanca ister Latince olsun, sözcüklerin hepsi bana yabancıydı. Neyse ki Bahçe Merkezi'ndeki satıcı sepete en uygun olanları seçmeme yardım etmişti.

Hindistancevizi lifinden dokunmuş yuvarlak bir parçadan astar kesip sepetin içine döşedim. İlk başta astar kabarıp durduğundan, makasla birkaç kesik attım. Dairenin kenarından ortaya doğru dümdüz kesiklerdi bunlar. Sonra elimle bastırırken üstüne biraz toprak atınca, artık kabarmadı. Sepetin kenarları boyunca, astarda çiçeklerin çıkabileceği birkaç delik açtım. Sonra komposta biraz yavaş salınımlı suni gübre karıştırdım ve

ıtırları dikmek üzere deliklerin hizasına dek doldurdum. Deliklerden geçirirken yapraklarına zarar vermemek için naylona sardım ve sonra da köklerinin etrafına biraz daha kompost ekledim. İşi doğru yapmak önemliydi.

Geçen sefer suni gübre kullandığımı hatırlamıyorum. Bitkiler kendi başlarının çaresine bırakılmıştı. Tıpkı annemin hissettiği gibi...

Bir sigara daha yaktım ve bir kutu bira açtım. Nasılsa kanepeye dönmek için acele etmiyordum. Fabrika kapanalı beri çok zaman geçirdim o kanepede. Iris resmen orada yaşadığımı söylüyor. Sonra, aşağı sarkıp paslı telleri saklayacak şekilde kenarlara kızılderilitütünü çiçeği yerleştirdim. Bunların çevresine de kompost ekledim ve satıcının tam ortaya koymamı söylediği bitki için yer bıraktım. Papatya benzeri mavi çiçekleriyle güzel, gür bir bitki olduğunu söylemişti. Tekrar "... *amelloides variegata*" yazılı etikete baktım. *Felicia*'ydı adı. Bir yerden çıkarıyorum bu *felicia*'yı. Iris'in bir zamanlar Felicia adında küçük bir kızı varmış. Ben onu tanımadan önce. Uzun süre yaşadığını sanmıyorum, birkaç saat demişti. Bir fotoğrafı bile yok.

Satıcı, askılı sepetlerde akıldan çıkartılmaması gereken en önemli şeyin, kompostu asla kurumaya bırakmamak olduğunu söylemişti. Bir kez kurudu mu, demişti, bitkiler uzun dayanmaz. Haklıydı da, son sefer öyle olmuştu. Kompostu kurumaya bırakmıştım. Hem de nasıl. Iris bir ara kendimi de kurutmayı denemem gerektiğini söyler.

Bitkilerin dikimi bittiğinde sepeti yeniden askısına astım ve su almak için eve girdim. Hava kararıyordu. Eşim hâlâ eve dönmemişti. Su kabının dolmasını beklerken mutfakta etrafıma bakındım. Biraz zaman aldı. Suyun basıncında sorun ya da bir vanada arıza var. Iris, eğer perşembe banyo yapmak istiyorsan musluğu pazartesi-

den açman gerektiğini söyler. Her neyse, haklı, suyun hiç basıncı yok. Gerçekten ortalığı iyi idare etmişti. Derli topluydu. Her şey, tıpkı Iris'in sevdiği gibi, yerli yerindeydi. Mutfak masasının üstünde duran bir zarf hariç. Kabı musluğun altında ağır ağır dolmaya bırakıp zarfı aldım. Üstünde adım yazıyordu. Adres yoktu, yalnızca Iris'in el yazısıyla adım yazıyordu.

Bertolt Brecht ile

Patates yetiştirmek

Silahlar:
Kürek
Bel

Levazım:
Ekimlik patates

Mevzi:
Siper

BİRİNCİ PERDE

Kuzey Avrupa'da bir bahçe. ÇAVUŞ rütbesinde bir asker, başını öne eğmiş, taze sürülmüş bir tarhın başında durmaktadır. Sol elinde kepini tutar, sağ elinde ise biraz toprak vardır. Yerde, tarhın üstünde bir haç durmaktadır. Yere biraz toprak atarken, bir el arabasını itmekte olan bir kadın sağ taraftan sahneye girer. Giysileri her telden çalmaktadır: ayağında lastik çizmeler, eğreltiotlarıyla süslenmiş şapka, boynunda da bir tilki etol. El arabası, kompostla doldurulmuş; üstüne türlü çeşit bahçe aletleri dizilmiştir. Kadının yanında, beş-altı yaşında bir çocuğa yakışacak giysiler içinde, yeniyetme bir DELİKANLI yürümektedir. DELİ-

KANLI'Nın başına ters taktığı askılı sepetten eğreltiotları ve otlar sarkmaktadır. DELİKANLI bir parça bahçe sicimiyle el arabasının sapına bağlanmıştır. Omzunda bir tırmık taşımaktadır. CESARET ANA, ÇAVUŞ'u görünce arabanın saplarını bırakır ve DELİKANLI'ya, görülmeyeceği şekilde, el arabasının arkasında diz çöktürür. DELİKANLI oradan olan biteni izler, tırmığının sapı yukarı doğrudur. CESARET ANA ellerini önlüğüne silerek kuşkucu bakışlarla askere bakar. Sonunda konuşur.

CESARET ANA: Ne istiyorsun SEN?

ÇAVUŞ: (*Başını yerden kaldırır. Sakinleştirir gibi.*) Cesaret Ana, eski bir dostla ve Kral'ın ordusunun bir subayıyla böyle konuşulmaz. Acının daha çok taze olduğunu görüyorum. Haçın üstünde bir isim yok henüz. Başın sağ olsun.

CESARET ANA: Onu sana saklıyorum. O zaman yüzüm güler benim.

ÇAVUŞ: (*Avucundaki toprağa bakarak.*) Mezarın kalitesinden dolayı seni takdir etmeliyim. Güneş uygun, akaçlama iyi, toprak bereketli, organik madde açısından zengin. Gerçekten de çok güzel bir yer. İriyarı bir adamdı, değil mi?

CESARET ANA: On beş yaşındaydı ve neredeyse açıklıktan ölmek üzereydi. Bilmen gerekir.

ÇAVUŞ: Ben onları yalnızca askere alıyorum, asker yaşamında ne yaptıkları onlara kalmış. (*CESARET ANA ile oğlunun önce toprağa, sonra kendisine baktıklarını görür.*)

CESARET ANA: Onu cepheden bu el arabasının içinde getirdim. Bir araba dolusu kırpılmış ottan daha ağır değildi.

ÇAVUŞ: Bana öyle bakma, artık asker toplamıyorum. Artık levazımdayım. Bunun ne anlama geldiğini bili-

yor musun? Ordu aç, Cesaret Ana. Bir savaş sürüyor ve savaş için de sebzeler gerekiyor.

CESARET ANA: Ordu sebze yapmakta çok başarılı... başkalarının çocuklarını.

ÇAVUŞ: Bak, Cesaret Ana, böyle konuşmayalım. Oğulların ismini onurlandırdılar. (*ÇAVUŞ dikkatini kazılmış ikinci çukura yöneltir.*)

CESARET ANA: Onur çorba pişirmeye yaramıyor. Albay nasıl? İyi yiyor mu?

ÇAVUŞ: Hiçbirimiz iyi yemiyoruz, Cesaret Ana. (*Çevresine bakınır.*) Tarhlar arasında kırk beşer santimlik yollar var. Tarhlar en fazla kırk santim genişliğinde ve çepeçevre yollar var. Şöyle desem... Bu küçücük bahçe tıpkı iyi planlanmış bir bostana benziyor. Şuradakiler patates mi?

CESARET ANA: Hayır, değil. Yabani otlar onlar.

ÇAVUŞ: Yabani ota benzemiyorlar. Bence bunlar asıl ürünün, C. Ana. Nedir? *Cara* mı? Kırmızı patates mi? Pentland Squire cinsi mi? Çocuklar, Pentland Squire'lara bayılıyorlar. Şefin salatası için birkaç yerelması olacağını ummak çok fazla olur sanırım. Havalar nasıldı?

CESARET ANA: Berbat.

ÇAVUŞ: Haydi, haydi, eylül başında mı? Bugüne dek don olmadan doksan ila yüz kırk günün geçmediğini söyleme bana. Sağlıklı bir patates ürünü için yeter de artar bile. Ya zararlılar?

CESARET ANA: En kötü yıldı. Tırtıllar, sümüklüböcekler, patates uru, telkurdu, dip yanıklığı ve kök boğazı yanığı... Tam bir felaket.

ÇAVUŞ: Bunlar, alayın aşçısını rahatsız etmez; yanık patatesten çok güzel bir yemek yapar. Askerler bayılırlar. Alayım onları.

CESARET ANA: (*Çığlık çığlığa.*) Patateslerimi mi ala-

caksın? Çocukları da al istersen, hepimizi al. Başka yiyeceğimiz yok.

ÇAVUŞ: Çocuklarını beslemek için kaygılanma. Yeni asker toplama subayı da yakında gelir, onları memnuniyetle alır elinden.

CESARET ANA: Hazır değiller.

ÇAVUŞ: (*El arabasının üzerinden gözetlemekte olan CESARET ANA'nın oğluna bakarak.*) Hazır değil mi? Şuna bak: Babası yok, midesi boş ve yaprak gibi titriyor. Orduya bundan daha uygunu olamaz.

CESARET ANA: O değil, patatesler.

ÇAVUŞ: Ah! Onlar mı? Onları düşünmüyorum ben. Seni tanırım, Cesaret Ana. Kimse senin gibi tarh açamaz. Tohum yatakları sekiz ila on beş santim derinliğinde kazılır, patatesler kırkar santim aralıkla, filizleri yukarı gelecek şekilde yerleştirilir, haklı mıyım, Cesaret Ana? Ürünün güneş ışığından yeşermemesi için sapları toprakla iyice örtülür ve soğuk gecelerde üstlerine ince bir kat saman çekilir. Patateslerine senin kadar iyi bakmayı bilen başka kimse yok buralarda. Şu beli versene. (*İkisi bel için çekişir. ÇAVUŞ kazanır ve CESARET ANA'yı yere yıkar.*)

CESARET ANA: (*Bağırarak.*) Onları öylesine kazıp çıkaramazsın. Önce saplarını kesmen gerek, sonra patatesleri iki hafta daha toprakta bırakacaksın.

ÇAVUŞ: İki hafta mı? Ne gerek var? Adamlarımın hemen yemeleri gerek.

CESARET ANA: Kabukları sertleşsin, diye seni kalın kafalı sefil! Çok körpeler, toplanmanın şokuna dayanamazlar.

ÇAVUŞ: Ordu mu? Beklesin mi? Ordu aç.

CESARET ANA: Ordu her zaman aç. Ve ordu hiçbir zaman bekleyemez. Neden beslenmek için sürekli benim ürünlerimi topluyor? Götürdüğünüz zavallı

oğlumu bana hiç geri getirmediniz. Neden bu seferlik sen defolup gebermiyorsun? *(Şarkı söyler. Başı, el arabasının tepesinden anca görünen DELİKANLI eline bir bahçe küreği alır ve ritim tutmaya başlar.)*

Onu biçtiler,
derisini soydular,
etini ezdiler,
sonra gömdüler.

Ah, ordu
oğullarımızı siperlere gömer,
çamurda zaferle gübreler,
turfanda ürün hiçbir zaman dindirmez
savaşın kana olan iştahını.

Bir zamanlar
gözbebeğimiz olan delikanlılar
artık yerde çürüyen bir ekin,
hasat edilmemiş ama unutulmayan,
politikacıların yalanlarıyla beslenip sulanan.

Onu biçtiler,
derisini soydular,
etini ezdiler,
sonra gömdüler.

(Kederli söylemeye başlar.)
Ben onu çıkardım,
çapa ve duayla,
yanağından öptüm
ama yoktu yanağı.

ÇAVUŞ: Senin çocuk güzel ritim tutuyor. Yeni bir trampetçiye ihtiyacımız var. Sonuncusunun kolu bir top ateşinde uçtuydu. Askerler artık eskisi gibi izlemiyorlar onu. Küçük bir trampetçi olmayı istemez miydin? *(ÇAVUŞ, DELİKANLI'ya doğru eğilir ve bir bozuk para uzatır. DELİKANLI almak için uzanırken CESARET ANA bahçe küreğiyle parmaklarına vurur.)*

CESARET ANA: O daha küçük.

ÇAVUŞ: Yeterince büyümüş görünüyor. Kaç yaşındasın evlat? Kırmızı ve sırmalı bir üniforma giymek istemez misin?

CESARET ANA: Ne üniforması? Ölümü ve soğuğu demek istiyorsun. Başkasının çocuğuna giydir.

ÇAVUŞ: Haydi ama, Cesaret Ana, bırak çocuk kendi adına konuşsun.

CESARET ANA: Konuşamaz o. Sen bir öncekini alıp götürdüğünde ben de dersimi aldım. Çocuklarımdan hiçbirinin bir daha asla konuşmasını istemiyorum.

ÇAVUŞ: Ne demek istiyorsun?

CESARET ANA: O kendisi için en iyisinin ne olduğunu bilir.

ÇAVUŞ: Peki, peki, o beni ilgilendirmiyor. Bakalım patateslerin ne diyecek kendileri için.

CESARET ANA: Bulutlu bir günü bile bekleyemez misin? Ben olsam bu ışıkta toplamazdım onları. Bir saatte yeşerirler.

ÇAVUŞ: Böyle kuru ve güneşli bir günde mi? Patates toplamak için mükemmel koşullar. Ben onları hemen gölgeye alırım.

(ÇAVUŞ bağırarak askerî eğitim komutları verip belle selam durur ve sonra süngüyle hücum ediyormuş gibi bağırarak beli toprağa saplamaya başlar. Neredeyse anında bir avuç patates çıkar.)

ÇAVUŞ: Şu güzellere bak, Cesaret Ana. Doğa Ana bir askerden birkaç darbe alınca hemen içindekileri döküveriyor. (*CESARET ANA oğluna sarılmış, ikisi birden ÇAVUŞ'un deli gibi toprağı kazmasını seyretmektedirler. İşi bitince bahçe altüst olmuştur. Dört bir yanında yerlere patatesler saçılmıştır. ÇAVUŞ alnını siler ve üstünde haç olan tarha bakar.*) Oradaki meçhul askerin altına da ürün gizlemedin, değil mi, C. Ana? (*CESARET ANA oğluna daha sıkı sarılır. Ifadesi meydan okumaktadır.*) Daha askeri görür görmez ekinin yapraklarını yolan kaç tane pis köylü tanıdım tahmin edemezsin. Burada ne yetiştiriyorsun, C. Ana? Her neyse, belle iyice bir dürttüm mü ortaya çıkacaktır. (*ÇAVUŞ beli alıp saplar, sonra üstünde haç olan tarhı iyice eşelemeye başlar. CESARET ANA acı acı inler. ÇAVUŞ bir şeye takılır ve dizlerinin üstüne çöküp elleriyle toprağı eşelemeye başlar.*) Ne bu? Karakavzaya benziyor... Biliyordum. Çok kurnaz bir kocakarısın sen, C. Ana. Sırf bu yüzden fikrimi değiştirdim. Sana bu akşamki çorba için bir avuç bile patates bırakmayacağım.

(*ÇAVUŞ çabalamakta, ortaya çıkardığı uzun beyaz kökleri heyecanla çekiştirmektedir. CESARET ANA ile oğlu gitgide daha çok huzursuzlanır. ÇAVUŞ'un son bir asılmasıyla toprak açılır ve ÇAVUŞ sırtüstü düşer. Dehşet içinde, bir cesedin iskelete dönüşmüş parmaklarını çekiştirmiş olduğunu görür. O sırada DELİKANLI bir çığlık atar. Upuzun, kesintisiz, tiz bir çığlık. Topraktan bir kol çıktığını görürüz. Kirli, sırmalı kırmızı bir üniforma içindeki kol o şekilde bükülmüştür ki, selam verir gibi durmaktadır. ÇAVUŞ bu saygı ifadesini görünce ayağa kalkar ve esas duruşa geçip selam çakar. O sırada DELİKANLI yine ritim tutmaya başlar. Bu kez*

Gustav Holst'un, Gezegenler *süitinden "Savaş Getiren Mars"ı çalmaktadır.)*

Perde!

Isabel Allende ile

Bambu ayırmak

Araçlar:
Bel
Testere
Kürek
İnanç

Sergio de Flores'in definesine yirmi yıl boyunca hiç dokunulmamıştı. Gizlendiği yer, büyük banka soyguncusunun bizzat kendisinin dikmiş olduğu tek bir bambu çubuğuyla işaretlenmişti. O çubuk, kapkara saplarının rüzgârlı günlerde, hava karardıktan sonra onun adını fısıldadığı bir kümeye dönüşmüştü artık.

Claveles bir gece onu bahçesine sığınmış bulduğunda, Sergio kendisini polise vermemesi için yalvarmıştı. Kadın onun kalın dudaklarına ve gür kaşlarına hayretle bakarken, adam ona daha o gün yaptığı soygunu ve polis tarafından köşeye kıstırıldığında, çaldıklarını küçük bahçenin doğu ucuna nasıl gömdüğünü anlattı. Ertesi sabah gitmeden önce terastaki bambu saksısından bir çubuk ayırdı ve definesini gömdüğü yere dikip kadını ömrünün sonuna dek seveceğine yemin etti. Kadınsa o tarhı hiç kazmamaya ve ona içindekileri hiç sormamaya yemin etmişti. Bir de, dönüşünü tutkuyla beklediği o gizemli

âşığın onuruna, o tek çubuğu her gün sulayacağına kendi kendine söz verdi.

Flörtleri kısa sürmüştü. Claveles, adamın kadınlar tuvaletinin penceresinden kaçmasına yardım ederken hiç beklemediği bir anda gelen evlenme teklifi, sevinç içinde kabul edilmişti. Düğün gününde olanlar, ilişkinin sonrasının bir göstergesiydi. Sergio, düğüne yerel gazeteden de bir muhabirin geldiğini öğrenince, birdenbire ateşinin çıktığını iddia etmişti. Bir beyaz organze bulutunun tepesinde oturan gelin, sabırla kameraya gülümserken damat, peşinde kentin telgraf ofisinin üniformasını giymiş bir delikanlıyla, çalıntı bir bisikletle bahçeden kaçmıştı. Gelin, damadı bir dahaki sefere, bayramlık giysisi yerine yeşil yünlü bir takım elbise giymiş, sakal takmış ve elinde bir demet şakayıkla, ancak altı gün sonra gördü.

Claveles, sarsılmaz bir inançtan aldığı destekle kocasının ani gidişlerine alıştı ve bu sık gidişlerin ve öncelerindeki duygulu vedalaşmaların aşklarını yepyeni, gençlik tutkularını da taze tutan trajik bir romantizm içerdiğine kendini inanırdı. Bir seferinde, evliliklerinin beşinci yılının ilkbaharında, kocası üç ay kayboldu. Claveles, bu uzun yokluğun verdiği kırgınlıkla, iyice sıklaşmış bambu kümesinde teselli aradı. Elinde testere ve bahçe makasıyla, kurumuş ve hasarlı dalları kesti, ışık ve hava girmesi için seyreltti ve sonunda geriye ancak en körpe ve en koyu yeşil saplar kaldı. Ayrılıklarının sekseninci gününde bu bakım artık bir saplantı haline dönüşmüştü. Sergio sonunda döndüğünde karısını matemden yarı delirmiş buldu. Claveles, yanaklarına küller sürmüş, siyaha boyadığı gelinliğini giymiş, ay ışığında bahçede duruyor, kendi kendine mırıldanarak kalan sapları simsiyah birer mücevher gibi ışıldayıncaya dek parlatıyordu. Sergio, böylesine muhteşem bir keder gösterisi karşısında o günden sonraki ayrılıkları kısa tuttu.

Çiftin dengeli bir yaşamı vardı. Claveles'in mütevazı geliri, eşinin bir iş tutmaktaki isteksizliği nedeniyle desteklenmediğinden, çok geçmeden haydutluk yaşamının gerekleri karşısında yetmemeye başladı. Claveles, ne zaman bu yoksul yaşamlarından bıkıp neden kocasının suç yaşamının meyvelerini yemediklerini sorgulayacak olsa, adam onun saflığına gülüyordu. Polis, diyordu, tam da böyle bir hatayı beklemekteydi. Hapishaneye düşmemekteki başarısını, büyük cesaretle edindiği servetinin tek bir pesosunu bile harcamamasına ve her an evinin rahatlığını terk edip yollara dökülmeye hazır olmasına bağlıyordu. Bunu sık sık yapıyordu. Bayramlarda ve yortularda kocasının alışkanlığı geç gelmek ya da erken gitmekti ve Noel günü de öğleden önce evden kaçmayı âdet edinmişti. Polisin, tam da böyle bayram günlerinde onu evde bulacağını düşünüp arayabileceğini söylüyordu.

Çoğu zaman öngörülemeyen bu yokluklar, Claveles'in değişmez sadakatini hiç azaltmıyordu. Ona kendisini de götürmesi için yalvardığında sertçe reddediliyor, bu sertlik ancak vedalaşmanın duygusallığı ve kraliçelere layık giysiler giyip mücevherler takacağı parlak bir gelecek vaatleriyle dengeleniyordu. Yağmur ormanlarının yeşil çardağı altında demir atmış bir kalyonda, her günü beraber geçireceklerdi.

Polisin onun dönüşünde kurabileceği tuzaklara karşı onu uyarmak üzere kendi aralarında gizli bir işaret dili geliştirmişlerdi. Dalında toplanmadan bırakılan kuşburnu meyveleri ona damın üstünde keskin nişancıların beklediğini; Aziz Andreas haçı[1] şekli verilmiş fasulye sırığı, bahçe barakasında devriyenin pusu kurduğunu; havuzun suyunda baş aşağı çevrilmiş nilüferler ise çavuşla

1. On İki Havari'den biri olan Aziz Andreas'in X biçiminde (çapraz) bir çarmıha gerilerek öldürüldüğü söylenir. (Y.N.)

muhafızların Claveles'i evde tutsak ettiklerini haber verecekti. Bu senaryoların hiçbiri gerçekleşmedi; ama Claveles, bu ve başka yüz tane kandırmacaya seviniyor, sevgilisinin ona her gelişinde koynuna girmek için yaşamını tehlikeye attığı hayaline bayılıyordu.

Sergio de Flores, yaşamının son ayında menenjit oldu. Claveles, ilk kez, yakışıklı haydudunun kapıya yaklaşan ayak seslerine hiç telaşlanmadan kulak kabarttığını görünce, hastalığının ciddi olduğunu anladı. Hastalık yirmi sekiz gün sürdü ve banka soyguncusu, kaybettiği aklının hezeyanlarını seslendirir, kaybettiği hazinelerden ve geride bıraktığı sevdiklerinden söz ederken, Claveles büyük bir mutlulukla onun kaslı vücudundaki terleri siliyordu. Bu hastalık dönemi Claveles'in kocasıyla geçirdiği en uzun süreydi. Ballı suya batırılmış bir süngeri kurumuş dudaklarına değdirirken, onu yanında tutan bu humma için Tanrı'ya şükrediyor, kocasının terinin keskin kokusuyla geçen her dakikanın değerini biliyordu. Ancak hastalık kalbe sıçrayınca minneti azaldı ve iyileşmesi için ciddi ciddi dua etmeye başladı. Ancak artık çok geçti. Menenjit o kadar şiddetlenmiş ve Sergio'nun ateşi o kadar yükselmişti ki, Claveles başını onun yanan yanaklarına yaslayıp yattığında tepesindeki saçların tütsülendiğini hissediyordu. Sonunda ateşi düştüğünde, bu, nöbetin geçmiş olmasından değil, tıpkı bir orman yangınının artık yakacak şey kalmadığında bitmesi gibi, onu artık tüketmiş olmasındandı. De Flores, karısının su toplamış kollarında son nefesini vererek öldü.

Claveles, kederden ve pişmanlıktan yarı yarıya aklını kaçırmış durumda, bir kürek aldı ve daha kocasının cesedi soğumadan bahçeye çıktı. Artık verdiği sözlere de, aldığı uyarılara da aldırış etmeden doğruca kararmış bambu yığınına gitti ve orada, kuma işaret çizen bir savaşçı gibi, geniş kürekle yere bir çizgi çizdi.

Yıllar süren bakımsızlıktan bambunun çevresindeki toprak granit kadar sertleşmişti; küreği saplamak için bile mücadele gerekiyordu. Küreğin üstüne basa basa kazmaya uğraşırken göğüslerinin arasından akan terler yüzünden pamuklu bluzunun hâlâ zarif olan bedenine yapıştığını hissediyor, ama kürek kıpırdamıyordu.

Toprakla mücadelesine o kadar dalmıştı ki, oradan geçen bir gencin durup kendisini izlediğinin farkına bile varmadı. Tel üstünde dengede duran bir cambaz gibi küreğin üstünde dikilen bu narin kadın ilgisini çekmişti ve sonunda, varlığı fark edilmeyen birinin sabırsızlığıyla, "Yardım edebilir miyim?" diye sordu.

Yabancının sesi nazik olsa da, ifadesinde Claveles'i huzursuz eden bir aşinalık vardı. Uzun yıllar kocasının dikkatli olması yönündeki telkinlerini dinledikten sonra artık o da ketumlaşmıştı. Yabancının ayağını kaldırıp çite dayamasını kuşkuyla izledi. Sonra, sorusunu duymazdan gelerek toprağa baktı ve kürekle çabaları sonucu yapabildiği küçücük çizikleri üzgün üzgün inceledi. Tekrar yabancıya döndüğünde, pantolonunun bacaklarını ne kadar sıkı sardığına dikkat etti bu kez. Bacakları kalındı ve toprak ise, görmüş olduğu gibi, çok sertti.

"Bu bambuyu sökmek istiyorum. Ama burada toprak çok sert ve ben de çok zayıfım."

Centilmen izleyici daha fazla davet beklemeden çitten atladı ve eğilip selam verirken elini uzatıp bir kontesin arabasından inmesine yardım ediyormuşçasına, Claveles'in küreği bırakıp yana geçmesini bekledi. Claveles onun teklifini kabul edip yana geçti ve küreğin genç adamın ellerinde, tıpkı suları yaran bir geminin pruvası gibi, toprağı aralıksız kazmasını hayranlıkla izledi.

Yakışıklı kazıcı, gücünü sergilemek için yakaladığı bu hiç beklenmedik fırsatın sevinciyle, yanı başında duran gözleri yaşlı bahçıvana kaçamak bakışlar fırlatıyor, bir

takdir belirtisi bekliyordu. Sonunda onun gözyaşlarına dayanamayıp sordu: "Bu bitkinin özel bir anlamı mı var?"

"Kocam dikti onu."

"Kocanız bir bahçıvan olduğu için şanslısınız. Babam hayatında bir kez bile bahçecilik yapmamıştır."

Kadın, "Bu bahçeye diktiği tek şey," dedi ve kolunun yeniyle yanaklarındaki yaşları silip gülümsedi. "Onunla burada, bu noktada tanıştım. Şimdi sizin durduğunuz yerde duruyordu. Ve onu ilk gördüğüm andan itibaren sevdim."

"Bunu söktüğünüzü biliyor mu?"

"Kocam öldü."

Yabancının bir şey söylemesini bekledi ama o yalnızca başını eğip kazmaya devam etti. Yalnızca bir kez, bir kök direnince, sesi çok uzaklardan geliyormuş gibi, nefes nefese kaldığını duydu Claveles ve bedeni tekrar sessiz hıçkırıklarla sarsılmaya başladı.

Bambu neredeyse sökülmüşken Claveles, bunca yıldır sır olarak sakladığı definenin ortaya çıkacağından endişelendi ve yabancıya zahmeti için teşekkür edip eliyle gitmesini işaret etti. Ancak kök yumağını kaldırmaya çalıştığında, beklediğinden çok daha ağır çıktı. Genç adam, onun uğraştığını görünce tekrar geldi ve ikisi birlikte, tıpkı gökdelenlerle dolu bir kentten geriye yalnızca toz bulutlarının göründüğü bir kraterin kalması gibi, sığ kökler bir kopma sesiyle yerinde sökülünceye dek bitkiye asıldılar. Claveles bir kasanın sert kapağını, bir para kesesinin çürüyen bezini arayarak parmaklarını toprakta gezdirdi, ama boşuna. Tozdan başka bir şey yoktu.

"Adın nedir?" diye sordu yabancıya.

"Sergio." Claveles sırtının ürperdiğini hissetti.

"Çukur yeterince derin değil, Sergio. Daha derin kaz. Zahmetinin karşılığını ödeyeceğim."

Genç adam kazmaya devam ederken, Claveles elle-

rini dua edermiş gibi birleştirip derinleşen çukurun tepesinde diz çöktü.

Çukur her darbede derinleşiyor, kazıcı büyüyen boşluğa karşı garip efsunlar mırıldanan bu trajik yaratık için daha da endişeleniyordu. Çukur neredeyse 1,5 metre derinliğe ve bir o kadar da genişliğe ulaşınca Claveles ona durmasını söyledi. Kollarını narin bedenine dolamış, dikkatini kararmış bambu kamışlarını bir arada tutan toprak yığınına yöneltmişti. "İkiye böl. Kök yumağını ikiye böl."

Kök yumağının artık kürekle bölünmeyecek kadar sertleşmiş olduğu anlaşılınca, Claveles bir testere getirdi. Yabancı, yanında diz çöküp uzun bambu kamışlarını bir arada tutan kök düğümlerini kesmeye başladığında, Claveles, onun kaslı kolunun hipnotize edici hareketlerini seyretti. Yumak kopmak üzereyken yabancı testereyi bıraktı ve olabildiğince çok sayıda sürgünü zedelemeden, kalan toprağı elleriyle silkelemeye başladı. O anda Claveles, bir altın pırıltısı gördüğünü sanıp toprak yumağını kaptı ve kökleri çekiştirip koparmaya başladı.

"Dikkat et," dedi yabancı ve kökleri onun elinden aldı. "Yeniden dikeceksek köklerin üstünde olabildiğince çok toprak bırakmalıyız." Ancak Claveles, korku ve sabırsızlık içinde, köklerin arasından tek bir pesonun bile düşmediğini görünce, daha fazla umursamadı.

"Yine kes," dedi. Çok geçmeden iki bambu yumağı dört olmuştu. Hâlâ ortada tek bir altın ya da gümüş zerresi bile yoktu. Claveles yabancıya tekrar tekrar kesmesini emretti, sonunda bahçe, ne dediğini ancak Claveles'in anladığı dehşetengiz bir kaligrafi şeklinde ayaklarının dibine serilen siyah kamışlarla doldu. Claveles dokunaklı bir şekilde hıçkırmaya başladı. "Doktorlar son kalan paramı da aldılar. Kocamın ölüsü hâlâ evde ve onu gömmek için tek kuruşum bile kalmadı."

"Kocan daha gömülmedi mi?" Sergio kazdığı çukura baktı. "Nerede peki?"

Soru, kederli kadını şaşırtmış gibiydi. Birdenbire ayağa fırladı ve elleri toprak içinde, bahçeden içeri, eve koştu.

Genç adam, sonunda beklemekten sıkılınca onun peşinden gitti. Onu bulduğunda yatak odasında yere çökmüştü. Yanındaki yatakta, diz çöken karısının çaresiz ellerinden yüzüne ve bedenine toprak bulaşmış bir halde Sergio de Flores'in cesedi uzanıyordu. Claveles artık sakin görünüyordu. Yabancının kapı eşiğinde saygıyla durakladığını görünce içi acıdı. Adam, yaptığı iyiliğin arkasından böylesine bir sahneyle karşılaşacağını düşünemezdi. Yabancının iri gözleri yaşlarla dolmuştu. Sonra bir çığlık atarak ileri atıldı, babasının adını söyledi ve hıçkırarak cesedin üzerine kapandı.

Yabancının olağandışı tepkisine şaşıran Claveles, önce anlayamadı. Sonra keder içindeki genç yüze, ölü kocasının kalın dudaklarına ve gür kaşlarına daha dikkatle baktı. Yavaş yavaş bir resim oluştu zihninde. Claveles, Sergio de Flores'le yaşadığı yarım yaşamın gerçeğini ve bilmediği diğer yarının gizemini anlamaya başladı. Ve keder yepyeni bir biçimde çöktü üstüne.

Ortak kederlerinin ilk şoku geçtiğinde, iki felaketzede konuşmaya başladı. Oğul, babası eve dönmediğinde, annesinin gördüğü bir düşün etkisiyle nasıl onu Claveles'in mahallesinin o meşhur daracık sokaklarında ve bahçelerinde bakınmaya gönderdiğini anlattı. İkisi birlikte Sergio'nun başıboş ve saldırgan hareketlerini, bu son derece coşkulu karakteri zapt etmenin güçlüklerini andılar.

Birlikte merhumu bir zamanlar bambunun yetiştiği çukura taşıdılar. Orada ölüyü, dizleri çenesine değer halde, son uykusuna yatmak üzere hazırladılar. Oğul, babasının başı ile toprağın yüzeyi arasında anca otuz santim

kadar mesafe olduğunu söylediğinde, dulun yanıtı apaçıktı: "Onun gibi bir adama yeter," dedi Claveles. "O, başını saklamayı bilir."

Genç Sergio son toprağı da attıktan sonra yerden iki siyah bambu kamışı aldı. Kök yumaklarının bir kısmı hâlâ duruyordu. "Bir haç yapmamız gerekmez mi?" diye sordu.

Claveles, "Benim daha iyi bir fikrim var," dedi ve onun elindeki siyah kamışlardan birini alıp mezarın kenarındaki taze kazılmış toprakta genişçe bir çukur açtı. İyice sulayıp bambuyu mezarın yanına dikti, sonra bir tane daha, ta ki bütün kamışlar dikilip kara sapları mezarı tıpkı bir kafesin çubukları gibi çevreleyinceye dek. Sonra merhumun karısıyla oğlu, duvarları durmadan yükselecek olan mahpushanenin kara kafesinin önünde ellerini birleştirip Sergio de Flores'in ruhu için dua ettiler. Belki bölünmüş bir adamdı ama nerede olsa kök salmayı becerirdi.

Niccolò Machiavelli ile

Çim biçme sanatı üzerine

Araçlar:
Tırpan
Makas
Zehir
Sarsılmaz kararlılık

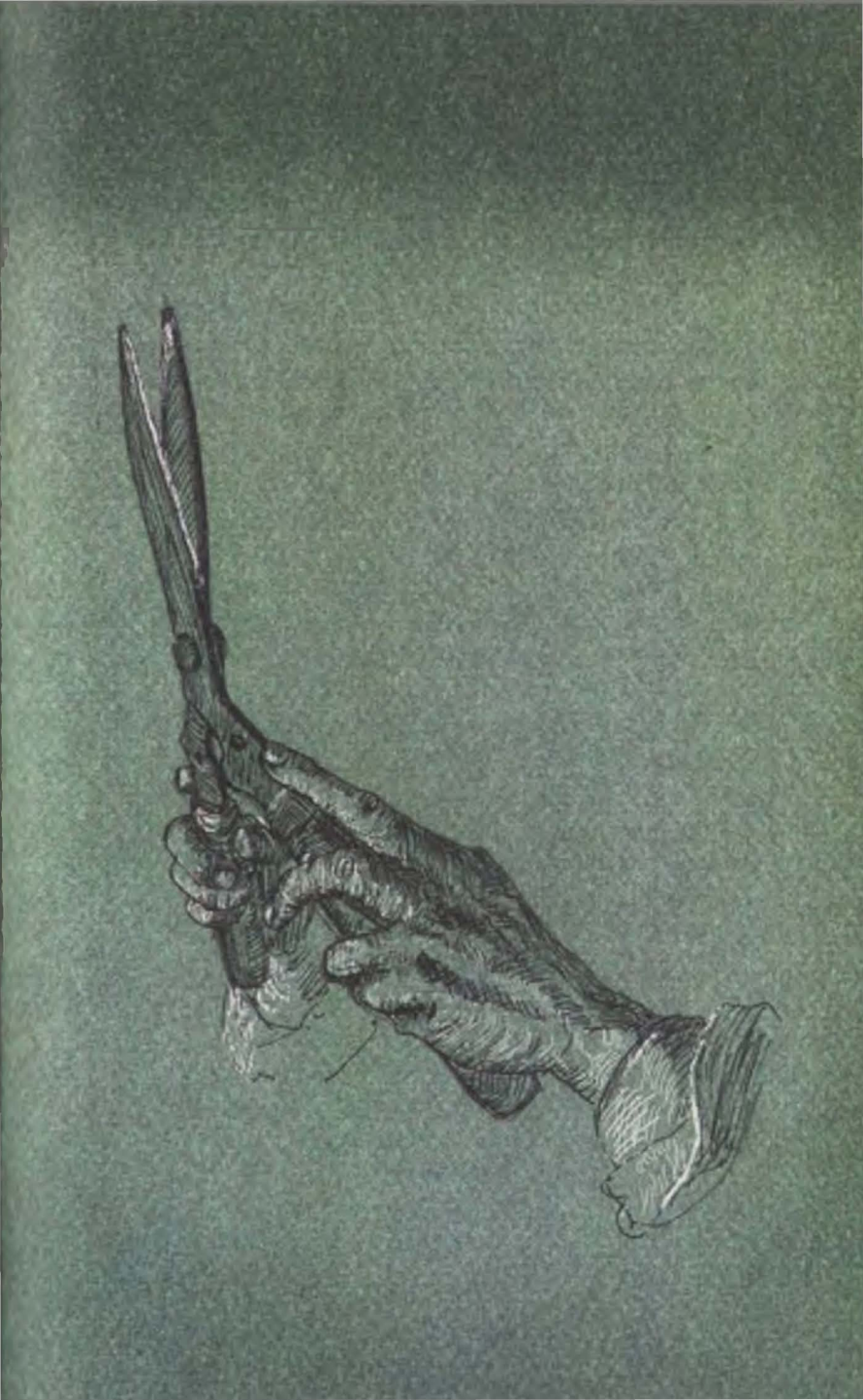
Tüm bahçeler üç temel ortamdan oluşur: çiçek tarhları, karışık bordür ve çimenlik. Bunlar arasından, diyebilirim ki, çimenliğin bakımı diğerlerine göre daha zordur. Çiçek tarhının değişik özellikleri ve çeşitliliği, çimenlikte hoş görülemeyecek bir özgürlük gerektirir. Bu özgürlük, birden fazla türün az çok kendi kendini düzenleyen bir şekilde bir arada barınmasına olanak tanındığı karışık bordürde daha da fazladır. Bu tür davranışlar cumhuriyetlerdeki ya da tebaanın başkentten uzakta, anarşiye yakın bir düzende yaşadığı, bir hükümdarın ülkesinin en uç topraklarındaki durumla karşılaştırılabilir. O halde bahçıvanın yeteneğinin en sıkı sınava tabi tutulduğu, huzursuzluk ve ihanetin hükümeti için en büyük tehditleri oluşturduğu, ülkesinin başkenti, hatta sarayı olan çimenlik, diğer yerlerden ne kadar farklıdır.

Bu nedenle ben derim ki, çimenliği olan bir bahçıvanın mart-ekim ayları arasında, sık çim biçme sanatı ile

onun kural ve gereklerinden başka bir düşünce ve amacı olmamalı; başka herhangi bir şeyle ilgilenmemelidir. Düzenli biçmek yalnızca suçlu bitkileri cezalandırmakla kalmaz, aynı zamanda hızla ilerleyerek hemcinslerinin üstüne çıkmaya çalışan otların ve bitkilerin de hırslarına set çeker. Bilge bir bahçıvan, bu şekilde çimenlerinin kendi otoritesine meydan okuyacak denli büyümesine izin vermeden, sağlıklı gelişmesini de sağlar.

Sık biçme tek başına iyi yönetim anlamına gelmez. Bir bahçıvanın iktidarının başarı veya başarısızlığında, biçmenin şiddeti de rol oynar. Çok yufka yürekli olan ve tırpanını, çimleri üç-beş santimden daha uzun bırakacak şekilde tutan bahçıvan, yalnızca kaba otların daha inceleri bastırmasını teşvik etmiş olur. Bu ikincisiyle ayrıkçimi, çayıryumağı ve kelpkuyruğu gibi, ideal bir çimenlikte değerli üyeler olarak görülen, ama pek çok kez barbar istilacılar tarafından alt edilen sadık otları kastediyorum. Öte yandan, eğer bahçıvan güç gösterisi yapmak ister ve tırpanını yarım santimden kısa biçecek şekilde tutarsa çimleri zayıflatma riskine girer; kökler aç kalma tehlikesiyle karşılaşır ve aç kalan köklerin doğal sonucu olarak, çimenlik bir bütün olarak bozulur. Bahçıvanlar arasında zulümle suçlanmaktan kaçınmak en çok acemi bahçıvana zor gelir. Ülkesi labada ve kuzukulağı; sinsi yağçanağı çiçekleri, düğünçiçeği; sinirliotu ve kart akrabası kargaayağı; kuşotu; yonca; beyaz üçgül; gazelboynuzu; kelebekotu; karahindiba; kedikulağı; papatya ve mercanköşk gibi her türlü tehlikeyle öylesine kuşatılmıştır ki, eğer bir deha ya da beceriye sahip değilse, tek çaresi şiddete başvurmak olabilir.

Çim biçmenin kuralı az ve sık şeklindedir. Yazları çimler hızla büyürken haftada iki kez biçtiren Milano dükü, sık sık ve orta şiddette güç uygulayarak tebaasına güvence verir ve iktidarını kabullenmelerini sağlar. Daha

seyrek ama daha fazla biçtiren Sforza dükü gibi aksini yapanlar, tebaalarında birdenbire çok miktarda yaprak kaybına yol açarak yalnızca dışarıdan karayosunu ile yabani otların istilasını teşvik etmiş ve kendi sonlarını getirmişlerdir.

Kendi başına karayosunu, bozulmuş çimenlerin bir numaralı nedeni değildir tabii ki; daha çok bir bahçıvanın topraklarına hükmetmekteki zaafının belirtisidir. Az beslemek, fazla sulamak, hatta kuraklık döneminde sulamamak hep karayosunu istilasının nedenleridir ve bu sorunlar halledilmeden karayosunu ilacı gibi paralı askerlerin kullanılması, çimenliği sağlığına geri kavuşturmak yerine, hükümdarın kaynaklarını sürekli tüketecektir.

Bu tür tehditler ve istilalar karşısında kural az ve sık değil, acımasız ve aşırı olmaktır. Tabii ki Urbino dükü gibi, karayosununa hoşgörü isteyen ve parlak renkleriyle süngerimsi dokusunun bir çimenliğe dahil olmayı hak ettirdiğini öne sürenler de yok değildir. Bence karayosunu, ihanetlerin en beteridir ve bahçıvanın onu en büyük acımasızlıkla söküp atması gerekir.

Pek çok bahçıvan, papatya ve mercanköşk gibi, görünürde dostça tehditlerin belirmesi karşısında tepki vermekte yavaş kalır. Bunların her ikisi de hızla yayılıp nispeten kısa sürelerde büyük çimenlik alanları mahvedebilmektedir. Bunların ilerlemesi karşısında en etkili kontrol, Castel Sant'Angelo bahçelerindeki, kendi otoritesine karşı tehdit olarak gördüğü papatyaları tek bir zehir uygulamasıyla başarılı biçimde yok ettiren Prens Cesare Borgia tarafından sergilenmiştir. İktidarına yönelik diğer tehditleri yok etmek için bunu veya başka bir acımasız uygulamayı yapmakta tereddüt etmeyeceğinden hiç kuşkum olmamıştır.

Prens'in şansı, papatyaların ve karayosunlarının tanınmasının zor olmamasıydı; ancak bir bahçıvan eğer

iyi yönetmek istiyorsa, farkında olması gereken başka ve daha az görünür tehditler de vardır. Bazı yerli ve doğal ot türleri, eğer toprak ilk başta ellerinden alındığında yeterince bastırılmamışlarsa, hiç arzu edilmezler. Bunların başında kalın yapraklı otlar gelir: Karaca darıotu, domuzayrığı, arpa ve pisipisi otu, hepsi kısa biçilmiş bir çimenlikte çirkin kümeler oluşturabilir ve vatandaşları arasında bunları da sayan bahçıvan, çimenliğinin tümüyle kontrolü altında olduğundan hiçbir zaman emin olamaz.

Çok uzun süre başına buyruk yaşamaya bırakılmış bir çimenlik artık çimenlik olmaktan çıkar. Bunun yerine, rakip hiziplerin toprak için mücadele ettiği, sonunda güçlünün zayıfı ezeceği bir vahşet beldesi olur. İster talih ister miras ya da tembellikten olsun, kendisini böyle bir bölgenin başında bulan bahçıvan, kesinlikle her iki tarafın da saygısını yitirecek ve uzun bir sefere girişmeye hazırlıklı olmadığı sürece, önünde yapabileceği tek bir şey kalacaktır: Öncelikle, çimenliği kökünden sökerek sorun çıkaranları kovmalı, sonra da isyanın tekrarından kaçınmak için asiler tüm soylarıyla beraber yakılıp külleri toprağa serpilmelidir. Ancak o zaman toprağı daha yönetilebilir bir tebaayla doldurmak güvenli olabilir. Bahçıvan bunu da iki şekilde yapabilir: Ya temizlenen toprağa tohum ekecek ya da –serveti yeterse– serilmeye hazır çimen alacaktır. İki yol da kolay değildir; tohum eken, kuşların ve tohuma aç diğer hırsızların baskınlarıyla uğraşırken, çim seren de kolonicileri yerleşinceye dek her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya dikkat etmelidir. Kısacası, ele alınacak, uygulaması en tehlikeli ve başarısı en belirsiz iş, yeni bir çimenlik yapmaktır.

Böyle bir işe girişenlerin başına gelenler, çim biçme sanatını ihmal ederek makastan çok kendi rahatlığını düşünen bahçıvanlara uyarı olsun. Çimenliği olan başarılı

bahçıvan hiç boş durmaz. Sanatının ustasıdır ve tedavilerini her zaman daha sorun çıkmadan uygular. Bu şekilde sorunları kontrol altında tutar ve çimenliği her zaman komşularının hayranlığını kazanır.

Henrik Ibsen ile

Meyve ağacı dikmek

Gerekenler:
Kürek
Kompost
Çukur

BİRİNCİ PERDE

Bir bahçe. Çimenli bir yer. Çevresinde sağanak yağmur altında kasvetli bir fiyort manzarası uzanıyor. Bahçenin başında, küçük bir ağaçlığın arkasına yarı gizlenmiş halde, bir bacadan duman tütüyor ve altında limonluğu olan güzel bir ev var. Otuzlu yaşlarının başında, açık havaya çıkmak için zarif bir şekilde giyinmiş olan JULIA çimenlikte duruyor. Geriye ittiği şapkası sırtından sarkıyor. Islanmış saçları alnına yapışmış. Terliyor ve nefes nefese. Ellerinde bir kürek tutuyor. Sahnenin ortasında bir çukur var.
Çukurun yanında, bir saksının içinde bir elma ağacı var. JULIA serbest eliyle şapkasını çıkartıp otuzlu yaşlarının sonlarında, hastalıklı görünümlü bir adam olan HELDER'e uzatıyor. HELDER bir tekerlekli sandalyeye oturmuş, uzattığı sağ bacağı sıkı sıkı sarılmış. Koyu renkli bir palto giy-

miş, omuzlarında ve bacaklarında örtüler var ve başındaki geniş kenarlı şapkanın üzerinde bir de şemsiye tutuyor. Puro içiyor.

JULIA: *Bu* yeterince derin mi? Artık ağacı dikemez miyiz?

HELDER: Ben ne dedim, minik tarlakuşum? Çukur, en az saksının üç misli büyüklüğünde olmalı. Yine aynı şey, canım, hep kestirmeden gitmeye bakıyorsun.

JULIA: (*Dudak bükerek.*) Çukur bana oldukça derin görünüyor. Ah, Helder, böyle küçük bir ağaç için bu kadar büyük bir çukur kazmak çok sıkıcı.

HELDER: Çukur kazmanın kuralı çok basit. Ne kadar büyük, o kadar iyi. Ayrıca kök yumağının bir buçuk misli derin olmalı. Haydi, minik sincabım, son bir gayret, işimizi bitirelim. Kök yumağını iyice ıslattığından eminsin, değil mi?

JULIA: Ah evet, Helder, bu sabah havuzun kenarında ıslanmaya bıraktım. Döndüğümde saksı o kadar ağırlaşmıştı ki, havuzdan çıkarmaya çalışırken az kalsın düşecektim. Sonunda Gunther'den yardım istemek zorunda kaldım.

HELDER: Sevgili Gunther. Dönmesi çok iyi oldu. Çukur iyi görünüyor. Şimdi, şu beli alıp kenarları kazımakta kullanabilirsin.

JULIA: Ne yapmakta? Cidden, Helder, neden bahsettiğini hiç anlamıyorum.

HELDER: Kazımakta. Eğer köklerimizin yayılmasını istiyorsak, çukurun yanlarındaki toprağın çok sıkışık olmasını istemeyiz, değil mi? Belle biraz gevşet. Aferin. Sevgili Gunther döneli beri bizim Oswald'a bayağı ısındı gibi; geçen gün köyden dönerlerken yanlarından geçtiğimde oğlanı omuzlarında taşıyordu.

(*Sahne arkasından, "Hücum!" diye bağıran bir çocuk*

sesi duyulur. HELDER ile çukurun içinde durmakta olan JULIA durup sese doğru dönerler. Yeşil süveter giymiş, elma yanaklı küçük oğulları OSWALD neşeyle bağırarak koşup sağ taraftan çıkarken çift, sevinçle onu seyreder. JULIA'nın yüzü hemen endişeli bir ifadeye bürünür.)

HELDER: (*Hâlâ OSWALD'ın arkasından bakarak.*) Bahçıvanın oğluyla oynamayı ne çok seviyor. Bu günlerde birbirlerinden ayrılmaz oldular. Sanırım şimdilik sorun değil ama büyüyünce doğru olmaz. Bu çocukların birbirine ne kadar benzediğini hiç fark ettin mi, minik sincabım?

JULIA: (*Bir çığlık atar, nedenini gizlemeye çalışır, hemen parmağını ağzına götürüp hayali bir yarayı emermiş gibi yapar.*)

HELDER: Ne oldu?

JULIA: (*Parmağını ağzından çıkarıp inceleyerek.*) O yaşta bütün çocuklar birbirlerine benzer, Helder.

HELDER: Evet, sanırım haklısın, minik tarlakuşum. (*HELDER purosundan bir nefes çekip JULIA'nın ağır toprakla boğuşmasını izler.*) Bizim Gunther de arkadaşlıklarını teşvik ediyor gibi. Karısının aksine. (*Sahne gerisinden ara sıra, oyun oynayan çocukların sesleri gelmektedir. JULIA, HELDER'e bakar, sonra çukurun başına diz çöker ve uzanıp bir avuç toprak çıkarır.*)

JULIA: (*Sesi çukurdan gelir gibi.*) Ne demek istiyorsun?

HELDER: Frau Gunther'in geçen yaz zavallı Oswald'a nasıl tokat attığını hatırlamıyor musun? Meyve bahçesinde ahududu yerken yakalayınca. Oğlan o günden beri ondan uzak duruyor. Kadın sana bile pek iyi davranmıyor, fark ettim.

JULIA: (*Son kalan gevşek toprağı da çıkarmak için çukurun içine doğru uzanarak.*) Yeterince iyi. Söyle bana Helder, minik sincabın ne yapacağını bilemiyor; artık ağacı saksısından çıkartabilir miyim?

HELDER: İşte yine başladın. Sabırsız minik tarlakuşum benim. Hep eğlenceli kısma geçmek ister ve doğru dürüst hazırlık yapmayı umursamaz. Geçen yıl Noel ağacını saksısına ağırlık yapmadan önce süslemeye kalktığında ne olduğunu hatırlıyor musun?

JULIA: Evet, Helder, haklısın. Minik tarlakuşun bazen pek sabırsız oluyor.

HELDER: Çukurdan çıkardığın toprağı şu el arabasındaki bütün o güzel zengin kompostla karıştırman gerekiyor. Bir pastanın malzemelerini karıştırdığını düşün. (*JULIA kürekle toprak yığınının üstüne biraz kompost atar ve belle karıştırır.*)

JULIA: (*Neşeyle.*) Minik Julia'n böyle pastalar yapmadığı için memnun değil misin, Helder? (*Başını kaldırınca HELDER'in yine oynayan çocukları seyretmekte olduğunu görür. Cebinden bir kesekâğıdı çıkartıp çabucak ağzına bir makaron atar. Kesekâğıdını göz önünden kaldırıp surat astıyormuş gibi yapar...*) Helder, sen benim ne yaptığıma bakmıyorsun. Pekâlâ, ağacı saksısından çıkarıyorum.

HELDER: Az kaldı, bu pasta karışımından birazını çukurun dibine koyar koymaz. Tamam, belki biraz daha fazla. Elma ağacımızın oturması için güzel bir minder hazırlayalım. Şimdi fidanı saksısından çıkarabilirsin. Önce yan yatır. Sonra saksıyı fidandan çek... (*JULIA saksının üstüne eğilirken makaron dolu kesekâğıdı cebinden düşer.*) Bu da ne? Minik bebeğim yine şekercide para mı harcamış? (*JULIA suçlu suçlu başını iki yana sallar, sonra saksıyı kök yumağından ayırır ve toprağın hâlâ saksı biçimini koruduğunu görürüz.*)

JULIA: Ah bak, Helder. Gövdenin dibine. Ağacın da, tıpkı senin gibi, ayak bileği çarpık.

HELDER: Minik sırlarını bu kadar çabuk unutturacağını sanma. Ver bana. (*HELDER elini uzatır. JULIA yap-*

macık bir suçluluk ve mahcubiyetle kesekâğıdını HELDER'e uzatır.)

JULIA: Eğer tarlakuşun bir daha yapmayacağına söz verirse onu bağışlar mısın?

HELDER: (*JULIA'nın numarasına kanarak.*) Sanırım evet. Eğer bir daha yapmayacağına dair vereceği sözü tutarsa.

(*JULIA diz çöker ve el konan kesekâğıdının içinden bir makaron alır. Bir eliyle HELDER'in ağzındaki purosunu çıkartıp diğer eliyle makaronu, dudaklarının arasına koyar.*)

JULIA: (*Göz süzerek.*) Onun her şeyini bağışlar mısın? Eğer bir daha yapmamaya söz verirse?

HELDER: Her şeyi mi?.. Her şey derken emin değilim. (*JULIA, HELDER'e bakarak tıpkı bir köpek yavrusu gibi inleyen sesler çıkarmaya başlar.*) Sanırım bağışlardım. (*Daha sertçe*) Eğer dersini aldığını düşünürsem... ve bir daha yapmayacağına dair sözünü tutabilirse. (*JULIA ayağa fırlayıp HELDER'e sarılır. Sonra çukurun yanındaki ağacın başına döner.*) Ve gövdenin dibindeki o şişkinlik yaralanma değil, anaç gövdeye aşının yapıldığı yer. Minik sincabımın bilmediği ne çok şey var, öyle değil mi?

JULIA: Anaç gövde mi? Aşı mı? Neden bahsettiğini hiç bilmiyorum.

HELDER: Çoğu meyve ağacı için, başının çaresine bakmayı bilen, dayanıklı bir tür, genelde anaç olarak kullanılır. Aşılanan türe gelince; çiçeklerinin güzelliği ya da meyvesinin kalitesi için seçilen herhangi bir tür olabilir. İşte böyle, kök yumağındaki kökleri biraz ayır ki dolanarak büyümeye devam etmesinler.

JULIA: (*Üstlerinde olabildiğince toprak bırakmaya çalışarak dikkatle kökleri çekiştirir.*) Bir bitkiyi bir diğerinin köklerinin üstünde yetiştirmek yanlış değil mi?

HELDER: Hiç de değil. Eğer kökler daha iyi besin ve su sağlayabilecekse ya da ağacın yetiştirileceği toprağa daha uygunsa neden olmasın? Eğer bir ağaca yaşaması için en iyi fırsatı vermek, onu bu işe en uygun olduğu kanıtlanmış kökler üstünde yetiştirmekse o zaman öyle yapmamız gerekir. Şimdi çukura yerleştirebilirsin. Düzgün dursun.

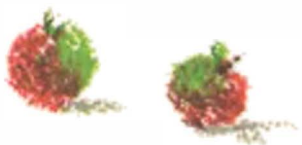
JULIA: Rahip Manders ne derdi?

HELDER: Aynı şeyi, sanırım. Papaz evinde aynı ilkelere göre yetiştirdiği bir meyve bahçesi var. Tamam, şimdi pasta karışımıyla çukuru doldurmaya başlayabilirsin. (*JULIA önce ağacı düz tutar, sonra toprak eklendikçe ağaç kendi başına dik durmaya başlar. JULIA toprak ile pasta karışımının kalanını da ekler.*)

HELDER: Şimdi ayaklarınla toprağı çiğne, ağaç iyice yerleşsin. (*Başını kaldırır.*) Bu yağmur daha da şiddetleniyor. Ağaç için iyi, ama seni içeri, ateşin başına götürmemiz gerek, benim ıslak minik sincabım. Haydi gel. (*JULIA küreği HELDER'in kucağına yatırır. Sandalyenin tekerlekleri çimlere gömülmüştür ve JULIA zorlanarak HELDER'i eve doğru iter. Çift, sahnede ilerleyip yağmur ve sisin ardında gözden kaybolur. Uzaktan, omuzlarında bir çocuğu taşıyan bir erkeğin silueti belirir. JULIA onu görünce durur ve HELDER'in dizlerindeki örtüyü düzeltmeye başlar.*)

JULIA: Beni bağışlayacağını biliyorum; ama ateşin başına gitmeden önce sana söyleyeceğim bir şey var, Helder.

Perde!

Bret Easton Ellis ile

Sürgünlerin koparılması

Araçlar:
Klasik yeşil renkte Hunter marka lastik çizmeler
Gold Leaf Tough Touch marka eldivenler
Sneeboer marka çapa
Felco Professional Model 7 budama makası

Yukarı Batı Yakası'ndaki dairemin terasına çıktığımda üzerimde Saks'tan alınma, limon renkli, dört düğmeli Sea Island marka bir gömlek, Ralph Lauren'dan Ohio yeşili fitilsiz kadife pantolon ve taba rengi deri Mulberry kemer var. Karışık bordüre bakarken gözüm yemyeşil bir sapa takılıyor. Komşularından daha temiz ve daha parlak görünüyor; yaklaşık iki metre uzunluğunda, çaprazlama uzanan zümrüt yeşili bir sap.

Parmaklarım kalçama gidiyor ve yeşil Hunter çizmelerimle yapay çimenliğin kabarık çimlerine basarken, Felco Professional Model 7 budama makasımı da kılıfından çıkarıyorum. Felco No. 7 profesyonellere yönelik müthiş tasarımlı ergonomik bir budama makası. Kendi ekseni çevresinde dönen hareketli sapı, parmakların doğal olarak hareket etmesini sağlıyor ve uzun süreli budamanın yol açabileceği yaralarla el yorgunluğunu engelliyor. Benzersiz dönme hareketi geleneksel modellere

oranla yüzde otuz daha az güç gerektiriyor ve azami rahatlık sunuyor. Dönen sapa alışmak önce biraz zaman aldı; ancak şimdi, onsuz nasıl yaşamışım, onu düşünüyorum.

Ne bıçak ne de keski uçları perçinli olduğundan, değiştirilmeleri kolay; dar, sivri biçimleri de özellikle dipten kesmeye olanak veriyor. İlk budamada bütün yararlarını takdir etmek kolay değil; ancak inanın bana, bu, budama makaslarının en iyisi ve insan, tüm özelliklerinin tadını zaman içinde çıkarmak istiyor.

Bu lanet şey nasıl bu kadar uzamış? Bu kadar çabuk? Yakından her kümedeki yaprakları sayıyorum... Yedi tane var. Beş değil, yedi. Daha da soluk renkteler ve dikenlerin şekli, anaç bitkidekilerden farklı. Bu bir asalak, bir aylak, bir serseri; köklerinden bittiği bitkinin yaşamını ve enerjisini emiyor. Bir sürgün.

Yalnızca bu bahçede o kadar çok parazit var ki, sayısını bilmiyorum. Yaprakbitleri, tırtıllar, unlu bitler, kırmızı örümcek, beyaz sinek, sümüklüböcekler, salyangozlar, pas, küf, kabuklu bitler, lale mantarları, tomurcuk dökülmesi, pamukçuk ve sincaplar. Lanet olası sincaplar. Soğan yiyen, meyve çalan, ceviz gömen lanet sincaplar. Bütün bunlar küçücük bir yeşillik parçasında oluyor. Yalnızca geçen yıl bu bahçe, kahrolası bir Wall Street bankasından bile daha çok zehir yüküyle karşı karşıya kaldı.

Budama makasını tekrar kılıfına koyuyorum. Kesmek işe yaramayacak; bu tür sürgünlerin yalnızca daha fazla büyümesine yol açıyor. Sürgünlerin her yerimi sarması yakındır. Hayır, onu çıplak elle koparacağım.

Düzeltme: Gold Leaf'in Tough Touch eldivenlerini takıyorum. Dün yaptırdığım manikürden sonra, bahçede başıma gelecek her şeyden korurlar ellerimi. Sürgünün sapına bastırıyorum, geri esnemesini seyrediyorum.

HARŞ!
SAVUNMASIZ SAPI İKİ ELİMLE KAVRAYIP SÜRGÜNÜ SERTÇE KÖKÜNDEN KOPARIYORUM.

Titriyor. Bitkinin koyuca renkli yaşlı gövdesinden daha elastik ve esnek. Parmağımla sapını boylu boyunca yoklayıp taze sürülmüş toprağın altında kaybolduğu noktaya geliyorum. Çapasıyla yerli yersiz toprağı karıştıran o budala Meksikalılardan biri neden olmuş olmalı. Kökün üstünde küçük bir çentik, o kadarcık, karanlıkta ufacık bir darbe ve bir de bakıyorsunuz, yeni bir sürgün fışkırmış.

Bir Sneeboer el çapasının kiraz ağacından sapını tutarak bitkinin dibini açmaya başlıyorum. Sürgünün kökten çıktığı yeri açığa çıkarıncaya dek son kısmı ellerimle kazıyorum. İşaret ve başparmağımla dikenlerinden birinden tutup geriye kıvırıyorum. Saptan koptuğunda geriye küçük, elips şeklinde bembeyaz bir yara kalıyor. Sürgünün savunmasının ne kadar kolayca alt edildiğini görmek acıklı aslında. Bir tane daha, bir tane daha kopartıyorum.

Dikenleri kopartmaktan sıkıldığımda savunmasız sapı iki elimle kavrayıp sürgünü sertçe kökünden koparıyorum. Bir pof sesi, ardından kökten ayrılan saçakların, epidermanın, kabuğun, kambiyumun sesi... Sonunda sürgün, dibinde uyuyor olabilecek tomurcuklarla beraber kopup ellerimde kalırken yeşil-beyaz özsu yüzüme sıçrıyor ve yeşilliklerin arasından gerisingeriye Kanada sediri döşeli zemine düşüyorum. Sapın ucundan damlayıp meni gibi toprağa yayılan beyaz özsuyu görüyorum. Kendimden geçip dilimi açık yaraya değdiriyorum. Özsuyun acısını tadınca kesilmiş sapın ucunu ısırmaya başlıyorum, kabuğunu kopartarak ağzıma tıkıyorum; klorofil ve selüloz tadından tıkanınca da çiğnenmiş sürgünü çimenliğe atıveriyorum. Orada yeşil bir bağırsak gibi serilip dururken kahrolası bir asalağın son izlerini de yok etmiş olmaktan mutlu, kökün çevresini toprakla örtmeye başlıyorum.

Açık bir kapıdan televizyondaki *Çarkıfelek* programının müziği geliyor. Gömleğim özsu ve toprakla lekelenmiş, çitin üzerinden müziğin geldiği yere bakıyorum. Öteki tarafta, yanında bu ayki *Vanity Fair* dergisi, güneş banyosu yapan taş gibi bir vücut var. Güzel de üstelik. Max Mara'dan, üstü payetli, altı taşlı yeşil bir bikini ile ona uygun yeşil Sergio Rossi sandaletler giymiş. Beni görünce bir dirseği üstünde doğruluyor ve diğer eliyle Persol güneş gözlüğünü kaldırıyor. "Yüzünde ne var?" diyor.

Eldivenlerimi çıkarıyorum. Yüzüm, bitkinin odunsu ve soymuk dokusuyla ıslak ve yapış yapış, özsu yanaklarımdan akıp Wayfarer güneş gözlüğümün camlarını lekeliyor. Sonra, o seyrederken parmaklarımla en yakındaki gülü tutuyor, yapraklarını fazla makyajlı bir ağzın dudakları gibi ayırıyor ve koklayıp güzel kokusunu içime çekiyorum. Sol elimi çanakyapraklarının altına kaydırıp sıkıca tutuyor ve budama makasımla sapına bir hamle yapıyorum. Sap tam kopmuyor, gülün birkaç lifle tutunduğunu, boşuna mücadele ettiğini hissedebiliyorum. Bu kez makasla sapı kavrıyor ve tıslayarak makasın tutamaklarını sıkıyorum. Sonunda hafif bir çıtırtıyla gül elimde kalıyor, kesik sapı aptal aptal gökyüzüne bakakalıyor. Kopardığım çiçeği çitin üzerinden uzatırken taçyaprakları ara ara titriyor, klorofil kokusunu alıyorum ve kesilmiş ıslak sapın soğukluğunu elimde hissediyorum.

"Bunu almanı istiyorum," diyorum. "Seni Daisy'lerde görmemiş miydim?" Tik ve krom şezlongda doğruluyor, kolasından kamışla bir yudum çekiyor ve payetlerin içinde vücudunun ne kadar dolgun olduğunu fark ediyorum. Kesilmiş çiçeğe, parlak gülümsememe, kolumun güneşten yanmış kaslarına, Wayfarer'ımın kirlenmiş siyah camlarına bakıyor. Makası, çitin tepesine sürtüp te-

mizlediğim sırada çekingen bir sessizlik oluyor ve ardından konuşuyorum: "Evde soğumakta olan oldukça pahalı bir şişe Pouilly-Fuissé var."

Sonunda gülümsüyor. "Daisy'yi tanımıyorum," diyor. "Adım Rosa."[1]

1. Daisy ve Rosa özel isimler olmakla birlikte, ilki İngilizcede "papatya", ikincisi İspanyolcada "gül" anlamına gelir. (Y.N.)

Sylvia Plath ile

Sonbaharda soğan dikmek

Araçlar:
Soğanlar
Bahçe küreği
Toprak
Işık
Karanlık

Ağzımdaki acılıktan kurtulmaya çalışarak tekrar yutkundum ve kesekâğıdındaki soğanları döküp tombul küçük yumruların bahçe yolunda yuvarlanmasını seyrettim. Eski yağlıboya resimlere benzer dokuda mor zarlı soğanlar; vücutlarından kaba kök yumakları sarkan solgun, sıska soğanlar; baştan aşağı, dokununca dağılan hamile giysileri giymiş, koca popolu soğanlar; hepsi birden, aydınlıkta yakalandıklarına şaşırmış böcekler gibi, yerde zıplayıp yuvarlandı.

Tombul küçük yumrular, düşünemeyecek kadar aptal; durdular ve halen şişko yuvarlak göbeklerinde yay gibi kıvrılmış bekleyen yavrularını doğuracakları yataklara yatırılmayı beklediler.

Nergis mi, sümbül mü? Lale mi, kardelen mi? Bilemiyordum, o yüzden soğanları boylarına göre gruplara ayırdım. Bahçe küreğiyle toprağı yarıp bir çukur açtım.

Çukuru, en büyük soğanın boyundan üç misli daha derin ve birkaç küçük annenin aralarında bir-iki soğanlık mesafe kalacak şekilde yan yana yerleştirilebileceği genişlikte kazdım. Onlara baktım, şişman ve hareketsiz, sonsuz üremeden ibaret yaşamlarını sürdürmekten memnunlardı; ve ıslak çimenlerde diz çöktüm.

Beni tiksindiriyorlardı.

Soğanları birer birer toprağın karanlık şiltesine yerleştirirken eteğime yapış yapış bir nem işliyor, dizlerimi üşütüyordu. Onları önce bir hastane koğuşundaki yataklar gibi iki sıra halinde dizdim. Küreğin ucuna takılan bir parça kireçli taş da sıralar arasında viziteye çıkmış doktor gibi durdu. Sonra çaresiz iki sırayı bozup soğanları gelişigüzel, toprağın rahatlık verici ağırlığının bir gölge gibi üzerlerine kapanmasını bekledikleri, oldukları yere yerleştirdim.

Orada ne kadar süreyle diz çöktüğümü bilmiyorum. Soğanlara bakıp hangisinin gergin, yarı saydam cildinin önce yarılacağını ve ilk olarak ne tür bir bitkinin çıkacağını düşünürken uyku bastırdı.

Solgun kasım ışığı çekilmeye başladı. Sarı ışıktan dikdörtgenin bahçeye düştüğünü gördüm ve yataklarında üstlerini örtmüş çocukları düşündüm. Benim de onlar gibi uykum geldi. Şişeyi sallayarak çıkardığım ve dikkatsizce kendi vücuduma ektiğim bir avuç şişman, soğana benzer hap, çiçek açmaya başlamıştı; uyuşturan parmakları sinirlere ve damarlara dolanıyor, başım düşüyordu.

Aceleyle toprağın kara battaniyesini tombul küçük nesnelerin üstüne çektim ve onları özlemle bekledikleri tüylü karanlığa gömdüm. Toprağı, tıpkı batan bir taşın üstünü örten su gibi, dümdüz edinceye dek bastırdım ve içimden gelen kusma hissiyle mücadele ederek yanağımı serin yüzeyine yaslayıp gözlerimi kapadım.

Kendime geldiğimde, yüzümü topraktan kaldırıp ge-

riye kalan küçük soğan gruplarını daha sığ çukurlara, arada yine aynı mesafeyi bırakarak alelacele ekmeye başladım. Bir-iki kez, bir soğanın ne tarafının alt, ne tarafının üst olduğunu bilemediğimde, anneyle bebeği ters doğum acısından kurtarmayı umarak yavaşça yan yatırdım.

İşim bittiğinde hava kararmıştı. Bahçede bir yerlerden kesekâğıdının hışırtısını duyuyordum. Sersemlemiş durumda, dört ayak üstünde onu aradım; ama akşam rüzgârında sürüklenip güllerin arasında, erişilemeyecek bir yere uçmuştu. Ayağa kalkıp isteksizce eve doğru sürüklendim. Mutfakta tuzluk ile biberliğin arasına sıkıştırdığım notu görüp kiler kapısının önünde durdum. Sendeleyerek ayakkabılarımı çıkardım ve çıplak ayakla merdivenden aşağıdaki karanlığa indim. Terebentin ve ıslak toprak kokan eski bir halı yığınının üstüne uzanıp bir kez daha dış dünyayla aramda uyku duvarlarının yükseldiğini hissettim.

Yukarıda, mutfaktaki soluk lamba, zemin tahtalarının arasında uzun ışık çizgileri çiziyor, sanki tepemdeki karanlıktan bir tırmığın dişleri geçiyordu. Halıyı yüzüme çekince parlak çizgiler gözden kayboldu. Ve tıpkı bir kuyuya atılan para gibi, karanlığın derinliklerine gömüldüm, beni kış uykusuna yatıran görülmez eller tarafından toprağın içine bastırıldım.

Ve uyudum.

Émile Zola ile

Elle ot yolmak

Araçlar:
Bahçe küreği
Bel
Çapa
Çekiç
Orak

İhtiyar Bonnemort, yaşamının son yılında yatağında yatar, çürük dişlerinin arasından hırıldayan solukları kısalıp zorlanırken ölüm, sabırlı bir şekilde parmaklarını ihtiyar adamın çürüyen vücuduna dolamıştı. İhtiyarın küreğiyle çapası tam on iki ay bahçe kulübesinin kapısının arkasında asılı durdu. Sonunda bir gün öylesine şiddetli bir öksürük krizi geldi ki, katran gibi kara tükürüğü ağzının iki yanından sızıp köprücükkemiğinin üstündeki çukurlarda birer katran havuzu gibi birikince Madam Bonnemort sonunda, kulübenin anahtarını alıp kiracıları Étienne'e uzattı.

İhtiyar adam ölüp gömüldükten sonra Étienne, nasırlı elinde bahçe küreği, durup doğanın yeniden ele geçirdiği, iç içe geçmiş ot kümelerinden bir santim toprağın bile görünmediği küçük toprak parçasına baktı.

Bu savaş meydanının ortasından, çoktan tohuma

kaçmış kök rezene sapları, ihtiyar Bonnemort'un savunmasını yıkıp geçmiş devedikeni ve karahindiba yığınlarının karşısında hezimete uğramış bir ordunun perişan sancakları gibi yükseliyordu. Biraz yanda birkaç cılız roka yaprağı, böğürtlen çalısı ve kuşotuyla mücadele halindeki çitsarmaşığı ve sarmaşıktan oluşan bir yorganın altında hâlâ tutunmaya çalışıyor, bunlar ihtiyarın ekinlerini tıpkı maden tozlarının ciğerlerindeki havayı boğduğu gibi boğuyordu.

Etienne ihtiyarın ölümünden beri her gün madendeki vardiyasından çıkınca buraya gelmiş, kürekle, çapayla, belle ve kazarak, bu küçücük bahçenin üzerine kapitalizmin boyunduruğu gibi çöken yabani otların yükünü hafifletmek için uğraşmıştı. Aletler ilk başta ona garip gelmişti; ama onlara alıştığı ve tıpkı aşağıdaki tünellerde madencilik işine uyum sağladığı gibi, toprağın üstündeki bu yeni yaşamının ritim ve görevlerine de uyum sağlamayı umuyordu. En çok kürek işlerinde zorlanıyordu. Sertleşmiş toprağın üstünde sürünürken ağır toprakta uzun metal kısmı kontrol etmeye uğraşıyor, bir karahindibanın ya da kuzukulağının kazık kökünü ortaya çıkarmaya çalıştığı her seferinde kökün kopmasından ve eskiden bir otun bittiği yerde artık her biri toprağa, ışığa ve suya karşı en az anası kadar aç, tam yetişkin iki-üç bitkinin bitmesinden korkuyordu.

Etienne, kalasların üstüne basarak tarhlar arasında gezinirken toprağı ezmemek için elinden geleni yapıyor, ancak istenmeyen bitkilerin arasından ne kadar dikkatle dolaşırsa dolaşsın, koca koca tohum ve polen bulutları havalanıp düştüğü yere yerleşiyor ve hemen çimlenmeye koyuluyordu. Tepede çınar ağacı tohumları döne döne zehirli yağmur gibi iniyor, toprağı dölleyip eğer kontrol edilmezse orman olacak fidanlara dönüşüyordu. Morali bozulan Etienne, tohumlar ordusunun muazzam sa-

KABUL EDELİM. BAHÇIVANLIK BERBAT BİR İŞ...
ÖZGÜRLÜK... İŞTE GELİYORUM.
BOOM

yılarda harekete geçişini izledi. Öyle ki, sanki ayaklarının altındaki toprağın içinde filizlendiklerini, derinliklerden fışkırıp dünyayı istila etmeye hazırlandıklarını hissedebiliyordu.

Kısa sürede, kurumuş kan lekeleri ellerinin üstünde dövmeler çizdi ve yüzünde, gözlerinin önünde ileri geri salınan ısırganotlarının yol açtığı beyaz, kabarık izler belirdi. Sert toprağın üstünde diz çökerek geçirilen uzun saatlerin ardından avuçları ve dizleri sıyrılıp hassaslaşınca, küreği bırakıp beli almak zorunda kaldı. Sonra böğürtlen çalılığının arasına daldı ve belin dişlerine vuran sabolarının sesi, çıngırak gibi yankılandı. Güçlü bitkiler inatçı bir direnişle toprağa tutundu, onu daha derin kazmaya zorladı, ta ki bitkilerin beyaz kökleri yerde çırılçıplak uzanıncaya dek. Ancak o zaman, sırtı ağrı içinde eğilip, sahiplendikleri bu toprağı bırakmaya son derece isteksiz olan dikensiz köklerine asıldı.

Bir zamanlar iyice serpilmiş kıvırcık salata ve turp, kabak ve karnabaharların canına okuyan bu bitkiler, şimdi Étienne'e, o kadar adamın mahvolduğunu gördüğü acımasız kömür yatakları kadar sert görünüyordu. Boş midesi açlıktan zonklamaya başladı; ama yiyecek bir şey bulmak için etrafına bakındığında, gözüne yalnızca susuz topraktan yükselen sık bir çalı çırpı duvarı çarptı. Bir karahindibanın acı yaprağını çiğnerken yalnız olmadığını gördü. Tenini delen milyonlarca kökü ve yumruyu beslemeye çalışırken toprağın kendisi de açlıktan ölüyordu. Morali bozuldu. Ne kadar da açgözlüler, diye düşündü. Toprağa ne kadar acımasızca yapışıyor, her bir toprak zerresinin özünü emiyor, geriye Étienne'in bir gün kendisini besleyeceklerini umduğu hassas bitkileri ve fideleri yetiştirmek için hiçbir şey bırakmıyorlardı.

Zaman zaman komşular ve madenden arkadaşları uğrayıp onu çalışırken izliyor ya da akıl veriyorlardı. Ba-

zısı da yalnızca çabalarıyla dalga geçmek için geliyordu Öğretmen Harel, "Aferin," dedi. "Otları hava sıcak ve kuruyken yolacaksın; daha hızlı kurularlar ve tutunma şansları daha azalır."

Barda çalışan Even la Levaque, göğüsleri çitin üstünden sallanırken muzip muzip gülümsedi ve akıl verdi: "O ihtiyar sana hiç iyilik yapmadı. Saçılmaya hazır şu karahindiba topçuklarına bak. 'Bir yıl tohum, yedi yıl ot' sözünü hiç mi duymadın? Zamanını daha iyi geçirebileceğin işler biliyorum." Göğüslerini tencerede pişen Çin mantıları gibi titreten sert kahkahaları, eski kulübenin yanından yankılandı. Ama Étienne'in hiç vakti yoktu.

Anarşist Souvarine, "Hayatını boşa harcıyorsun," dedi. "Şu uçuşan polenlere bak. Her hareket köleliğini artırıyor. Senden daha iyisini beklerdim. Neden hepsini yakmıyorsun?" Ancak Etienne'in, ne devrimi midesi kaldırırdı ne de Souvarine'in, tüm bitkilerin eşit olduğu inancını paylaşıyordu. Bu bitkilerin, kötülerin zulmünden barışçıl yollarla kurtarılabileceğine inanıyordu hâlâ.

Bahçıvan, gelen geçenin verdiği akıllardan bıkınca ve güneşin yakıcı sıcağına dayanamaz hale gelince, ihtiyar Bonnemort'un kulübesinin gölgesine çekildi. Étienne daha şimdiden bahçede gördüğü zulümden sıkılmıştı. Yeni efendileri ondan, madendekilerden bile daha fazla iş bekliyordu. Yorgunluktan halsiz düşmüş bir şekilde çevresine, ihtiyar adamın kulübesinin sefilliğine baktı. Sepetler dolusu aletler ve sicimler, bir yığın toprak saksıya arkadaşlık ediyor; kıvırcık salata, ıspanak, börülcü etiketli tohum tepsilerinin tepesinde, büzüşmüş soğanlarla dolu fileler sallanıyordu. Uzun zamandır sulanmamış filizler, tıpkı bir eczacının dükkânındaki örnekler gibi kurumuştu. İhtiyar bahçıvanın hayatının atıklarıyla dolu bir rafta, yarısı boş bir ayçekirdeği kavanozu çarptı gözüne. Açgözlülükle içindekileri ağzına doldurdu. Étienne,

daha sonra tepedeki rafları dolduran tozlu kutuları ve kavanozları karıştırmaya başladı. Etiketlerde ihtiyar adamın titrek elyazısıyla kahve, şeker, ot ilacı, domates ilacı, suni gübre yazıyordu. Bu keşiflerin heyecanıyla açlığını unutan yorgun bahçıvan, hayal kurmaya başladı. Bu kaplardan birinde ihtiyar Bonnemort Ana'nın peksimetlerinin ve lahana yemeğinin sırrının yatıyor olması mümkün müydü? İnsanı bezdiren bu angarya döngüsünden kurtuluş, bir kavanozun dibinde bekliyor olabilir miydi?

İlk kez düşmanın, ne patronlar ne sürekli kâr arayışındaki maden sahipleri ve hissedarları ne de daha düşük fiyat talep eden vatandaşlar değil, doğanın kendisi olduğunun; insanları babalarının kederlerini yeniden yaşamaya mecbur tutan, kemiğin içindeki o trajik ilik olduğunun farkına vardı. Yorgunluktan uyuşmuş halde ve Souvarine'in sözleri kafasının içinde yankılanarak tekrar ot yolmaya başlamayı göze alamadı. Çok zordu, haksızlıktı. İnsanlık gururu, bu toprak parçasına köle olma fikrine isyan ediyordu ve kararını verdi. Artık muazzam bir şey gerekiyordu. Anarşist haklıydı; bir bahçıvan, her şeyi silip atmaya ve yeniden başlamaya hazır olmalıydı. Étienne, bir kez daha ot ilacı dolu raflara baktı, hangisini kullanacağını bilemedi. İstenmeyen bitkilerin yapraklarına sürülmesi gereken ilaçlar; toprağa yedirilecek ilaçlar; yalnızca belli türleri hedef alan seçici ilaçlar... Kutuların içindeki her beyaz toz, diğerine benziyordu. Sonunda kararını verdi. Hepsini kullanacaktı.

Çabucak bütün kavanoz ve kapların içindekileri tek bir ölümcül karışım halinde birleştirmeye başladı. Zulmü ve baskıyı tek seferde silip atan ölümcül bir kokteyl olacaktı bu. Étienne, özgürlüğü için o kadar sabırsızlanıyordu ki kutulardan birinde ot ilacı değil de ihtiyar Bonnemort'un kahvesini tatlandırmakta kullandığı şeker olduğunu fark etmedi.

Güneş yükseldi, kulübenin teneke damına gittikçe artan bir kuvvetle vurmaya başladı ve içerideki sıcaklık dayanılmaz bir hal aldı. Étienne, içi geçmiş bir halde malzemelerin sonuncusunu da ölümcül kokteyle katıp kutunun kapağını kapattı. Sonra, nefes nefese, gözkapakları güneşin aydınlığında titreyerek sendeleye sendeleye kulübeden çıktı. Ayaklarını otların arasında sürüyen yorgun bahçıvan, çitsarmaşığı ve sarmaşık kapanlarına kapılıp uzun otların arasına çöktü. Güneşten bitkin düşmüş halde, orada uzanıp yine ihtiyar adamı düşündü ve sonunda, devedikeni yığınlarının altında, ayrıkotlarının ve atkuyruklarının arasında içi geçti.

Étienne uyandığında güneş alçalmaya başlamıştı. Sersem sepelek kalkıp oturdu. Sırtı terden ve altında ezdiği yaprakların acı salgılarından ıslanmıştı, derisi yanmış kaşınıyordu. Kulaklarının çevresinde böcekler vızıldıyordu. Kelebek çalılarının sallanan uçlarının ardından yalnızca ihtiyar Bonnemort'un kulübesinin damı görünüyordu. Çıkma sac levhalarla yamanmış kulübe, daha yeni dökülmüş demir gibi parlıyor, görüntüsü güneşin sıcağında yavaş yavaş kaynayan bir madenci çaydanlığını çağrıştırıyordu. Étienne, gözleri kıpkırmızı, susuzluktan yanmış bir halde küreğini alıp daha önce angaryasına son verecek karışımı hazırladığı kulübeye doğru yollandı. Ayağını ilk basamağa attığında haşaratın vızıltısının birdenbire kesildiğini fark etti.

Étienne en üst basamaktayken ihtiyar Bonnemort'un kulübesinin kapısı menteşelerinden fırladı. Kapı, ucu ucuna onu ıskaladı; ama kulübenin içinden fışkıran ateş topu onu kuşatıp ıslak giysilerini anında kuruttu, yüzündeki kılları ve kafasındaki saçları yaktı. Étienne'in patlamanın etkisiyle havaya fırlayan hareketsiz vücudu, sebze bostanına düşüp son kalan birkaç sap roka ve maydanozu da ezdi. Şişen ciğerlerindeki hava öyle şiddetle çekildi

ki, yeniden nefes alabilmesi için birkaç dakika geçmesi gerekti. Sonunda vücudu titreyerek canlanırken kavrulmuş dudaklarından sıcak havayı içine çekebildi; burnuna kendi yanmış etinin kokusu doldu. Elinden fırlayan kürek, bahçenin bir ucundan diğerine uçmuş, bir zamanlar soğanların yetiştiği yeri kaplayan ısırganotlarının arasında duruyordu. Patlamada istenmeyen bitkilerden birkaçının da yaprakları kavrulmuştu; ama en büyük darbeyi Étienne'in vücudu almış ve bitkilerin çoğu yalnızca, tohumlarını öncekinden daha yükseğe ve daha uzağa taşıyan bir sıcak rüzgâr hissetmişti. Yanan birkaç ot da kısa zamanda yeniden bitti. Ancak Étienne'in ne çenesinde sakallar ne de kafasında saçlar bir daha çıktı. Yaralı ve hassas cildi en çok karanlıkta rahat ediyordu ve yaraları iyileştiğinde o da karanlıklara dönüp madendeki işine yeniden başladı. Madencilik hayatının geri kalanında bahçede yaşadıklarını hiç unutmadı ve ne zaman iş arkadaşlarından birinin yer altındaki koşullardan yakındığı duyulsa, Étienne'in beyaz yüzü gölgelerin içinde gülerken görülüyordu. "Haline şükret," derdi. "Çıkarılan kömür, bir mevsimde yeniden bitmiyor."

Alan Bennett ile

Funda bakımı

Araçlar:
Bahçe makası
Asitli toprak
İyi drenaj

Funda, kariyerine, Lancashire'da, Morecambe, Avenue 23 numaradaki pencere çiçekliğinde başladı. İskoç kökenleri fazlasıyla vurgulansa da, aslında 23 numara, onun sınırın kuzeyine en çok yaklaştığı noktaydı. Cleethorpes'un dışında, A26 otoyolunun hemen yanındaki Wyevale fidanlığında yetiştirilmişti. Bir çiçeklik, belki de bir bitki için en umut vaat eden başlangıç olmayabilir; ancak yine de yaşamının ilk dönemlerinde onu ön cephede olmanın çetin koşullarıyla tanıştırdı ve kariyerinin geri kalanı boyunca karışık bir bordürde zemin örtüsü olmanın hareketsiz keyfinden kurtardı.

Şansına, 23 numaranın sahibi Mr. Crofton ellili yaşlarında olmasına rağmen hâlâ İskoçyalı annesiyle oturuyordu ve belediyenin başbahçıvanı olarak sahilin en süslü yapısı olan Variety Tiyatrosu'nun karşısındaki çiçek düzenlemesinden sorumluydu. Bir akşam geç saatlerde gösterinin yıldızı, hemen hemen boş bir salona oynadık-

tan ve soyunma odasında içkiyi biraz fazla kaçırdıktan sonra, tiyatrodan çıkarken kusarak çiçek tarhlarına düştü. Oyuncunun adını unutsam da, duraktaki hanımefendilerin onu, ağızbirliğiyle "iğrenç domuz" diye niteledikleri hâlâ anımsıyorum. Bu sıfatı ilk kez, hikâyeyi 96 numaralı otobüsü beklerken Mr. Crofton'un annesinden dinlediğinde annem bulmuştu.

Artık tahammül edilemeyecek kadar kirletildiğine karar verilen çiçekler söküldü ve Mr. Crofton çok kısa sürede, hem -artık- asitli olan toprağa dayanabilecek hem de çiçek tarhlarındaki herhangi bir boşluğu hemen dolduruveren yabani otları engelleyebilecek birini bulmak zorunda kaldı. Funda elinin altındaydı ve kariyeri böylece başladı. On yıl kadar sonra hâlâ sahilde çeşitli roller üstleniyordu. Herhalde en hareketli yılı olan 2005'te, yurtdışında görev yapan askerlere yönelik bir çiçekli anma, Kraliyet Ulusal Cankurtaran Teşkilatı için bağış toplama bahçesi ve kasabanın çiçek saatinde üstlendiği son ve muhteşem bir rol de dahil, en az beş teşhirde görev aldı. Hâlâ ilçenin başbahçıvanı olan Mr. Crofton, Funda'ya küçük bir yardımcı rol vermişti; o da hatırı sayılır bir eğitim ve budamadan sonra, Morecambe'ın o yılki çiçek süslemelerinin odak noktası olan 2 sayısını temsil edecekti. Yaşlı annesi artık bunamış olan Mr. Crofton, saatin bakımını genç yardımcısına bırakmıştı ve o da hercaimenekşelerle sardunyaların daha yumuşak yapraklarıyla uğraşmaya alışkın olduğundan, Funda'nın çok sevdiği bahar budamasını ihmal etti. Bu iş Funda'nın solan çiçeklerine bir-iki makas atmaktan ibaret, bir tür bitkisel şampuan ve fön gibi olsa da, aynı zamanda onun çok fazla uzamasına engel oluyordu. Sonuç olarak bir ay içinde, bir perşembe günü akşamüstü saat dördü on geçe, saatin yelkovanı Funda'nın dallarına takıldı. Bunun sonucunda, bando alanında eğlencenin geç başlaması ve

bir grup yaşlı Fransız turistin otobüslerine zamanında yetişememeleri ve devamında kaçan feribot, yerel gazete için haber değeri taşıyan bir durumdu. Funda bir hafta içinde kendini, gurur kırıcı bir biçimde, düzenlemeden kaldırılmış buldu.

Mr. Crofton'ın iyi niyetli çırağı, Funda'yı sökme telaşı içinde, istemeden, yetişmiş gövdesinden bir parça kesince, geriye bir daha asla çiçek açmayan çirkin bir kahverengi leke kaldı. Bu şekilde sakatlanan Funda, belediye fidanlığında funda toprağı dolu bir torba içinde bir kenara atıldı. Tam kariyerinin bittiğini düşünürken ertesi baharda Mr. Crofton, Anneler Günü'nde bir hediyesinin olmadığını fark edip Funda'yı saksıya koydurttu. Daha sonra, saksısına güzelce bağlanmış ekose bir kurdeleyle, komşu kasaba Heyshel'deki huzurevine gitti. Mr. Crofton yirmi dakika boyunca kendisini, doksan üç yaşındaki annesinin ayak hastalıkları uzmanı sanmalarına canı sıkıldıktan sonra, Funda'yı bir televizyonun üstüne yerleştirip bıraktı. Funda, kariyerinin bu son aşamasında çok yalnız, biraz da bakımsız ve biçimsiz bir 2 rakamı şeklindeydi. Giderek kafası karışan Mrs. Crofton, personele bunun ikinci yaş günü olup olmadığını sorup durduğundan, Funda'yı oturma salonuna götürmeyi uygun gördüler. Ve böylece Funda, kariyerinin bu günbatımında kendini, Elmbourne Huzurevi'nin güneye bakan salon penceresinin pervazında buldu.

Funda'nın gerçek adı *Erica cinerea*'ydı. Bu ismi Lancashire ahalisi için fazla egzotik bulurdu. Gösterişi sevmezdi. Daha muz ağaçlarına ve egzotik otlara yönelik bugünkü moda başlamadan, Funda, gençliğinin çok sevilen kaya bahçelerinde baş tacı edilir, güneşi sevmesi ve kuraklığa dayanıklılığı, onu bu kadar sevdiren özelliklerinden ikisi olarak kabul edilirdi. O nedenle, bu son görevine de böyle profesyonellikle yaklaşması, donuk ba-

kışlarında belki yalnızca hayranlık değil, aynı zamanda sevgi de hissettiği bu son izleyicilerinin dalgınlığında ya da oynayacağı bu son sahnenin sıradanlığında utanacak hiçbir şey görmemesi, benim için şaşırtıcı değildi. Huzurevi sakinlerinin, Funda'nın karmaşık dallarını pek çok kez, uzun zaman önce yitirdikleri bir evcil hayvana ya da camdan içeri bakan, ender gördükleri bir toruna benzettikleri olmuştu.

Funda'yı son kez hayatını kaybetmeden önce, Elmbourne Huzurevi'nde yatan kendi annemi ziyarete gittiğimde gördüm. Çok hazindi. O dönemde artık o meşhur pembe-eflatun rengini kaybetmiş, çiçeklerinin çoğu çoktan dökülmüştü, herhalde hayranlarının çoğu, onun bir zamanlar Morecambe sahilinin tozunu attıran o genç kız olduğunu anlamakta zorlanırdı.

Güneş sevdiğini bilen personelden biri onu kaloriferin üzerine, bir pencere pervazına koymuştu. Güneşli günlerde o kadar sıcak oluyordu ki, insan orada yumurta haşlayabilirdi. Ancak Funda, yine de bundan ziyade, o çok sevdiği temiz havanın olmamasından etkilenmiştir. İçmeyi sevse de, ev bitkisi olarak en iyi yanlarından biri sulanmasının ihmal edilmesine aldırmamasıydı; bu özelliği, yağmurun güneşten daha baskın olduğu Morecambe yazlarında ona epey acı çektirmiştir herhalde. Sonunda onun sonunu getiren, çok fazla su oldu. Bitki bakımı konusunda Elmbourne'dakilerin yaklaşımı, şölen ya da kıtlık şeklinde açıklanabilirdi. Çalışan gençlerden biri Funda'nın toprağının kuruduğunu fark edip de onu su dolu plastik bir salata kâsesine daldırdığında, kaçınılmaz son yaklaştı. Bunlar onun yapısındaki bir bitki için pek ideal koşullar sayılmazdı. Ben ona ulaştığımda artık çok geçti. Dallarında mavimsi siyah lekeler oluşmuş, yapraklarının kat kat kenarlarının altında başlayan tehlikeli çürüme lekeleri, sapının dibinden yukarı doğru yayılmıştı.

Funda, bahçıvanların "klorotik yaprak leke virüsü ve kök çürümesi" olarak tarif ettikleri duruma teslim olmuştu. Bu politik doğrucu devirde, ihtiyarlık kabul edilebilir bir tanı değil. Ancak on yıl, onun türünde bir çalı için oldukça iyi bir süre sayılır. Ben oradan ayrılmadan önce huzurevinin müdürü, Funda'nın ne kadar kaprissiz bir misafir olduğunu söyledi. İstemeden de olsa, pek çok kurumun, yaşlı sakinlerine yönelik, bir kayıp eşya bürosunun unutulmuş eşyaya yönelik tutumundan pek de farklı olmayan tavrını özetleyerek ekledi: "Burada Funda'dan daha fazla ilgi gerektiren biblolarımız oldu. Onu nereye koysak idare etti."

Sonunda, bir pencerenin içinde başlayan bir kariyer, garip bir simetri sergileyerek bir diğerinin önünde sona erdi. Konu perdenin inişi olunca bir pencere pervazından daha uygun bir yer düşünemiyorum.

Erica cinerea, 1996-2006

Mary Shelley ile

Asmaların çoğaltılması

Malzemeler:
Çelik köklendirme toprağı
Fungisit
Asma veya sarmaşık

Ağustos ayının fırtınalı bir gecesinde bavulumu bırakıp tekrar nemli ve kasvetli bahçe kulübesine girdim. Orada, yağmur iç karartıcı bir şekilde tepedeki plakalara vururken ıslak kil ve sedir kokuları içinde, önce çabalarımın karşılığını gördüm.

Çoğaltılması bu kadar sonsuz zahmet ve özen sonucu elde edilmiş bir zafer olan o sarmaşığı nasıl anlatayım? Dolambaçlı hareketlerle canlanan o garip Nepal asması, hayal bile edilemeyecek bir şevkle büyümüş, kıvrımları naçizane parmaklarımın o kadar uzun bir süre ve o kadar başarısızlıkla kahkahaçiçeği ve hanımelinin sırlarını araladığı mütevazı kulübede her tarafı sarmıştı. Sonunda çoğalmanın nedenini keşfetmeyi başardığımın, hayır, daha da ötesi, cansız bir çeliğe can vermeyi becerdiğimin kanıtıydı bu. Hiçbir baba, eserini gördüğünde benden daha memnun ya da hayran olamaz; aynı zamanda yarısı sönmüş mumun ışığında beni karşılayan o olağanüstü manzarayı (muhteşem ve korkunç bir görün-

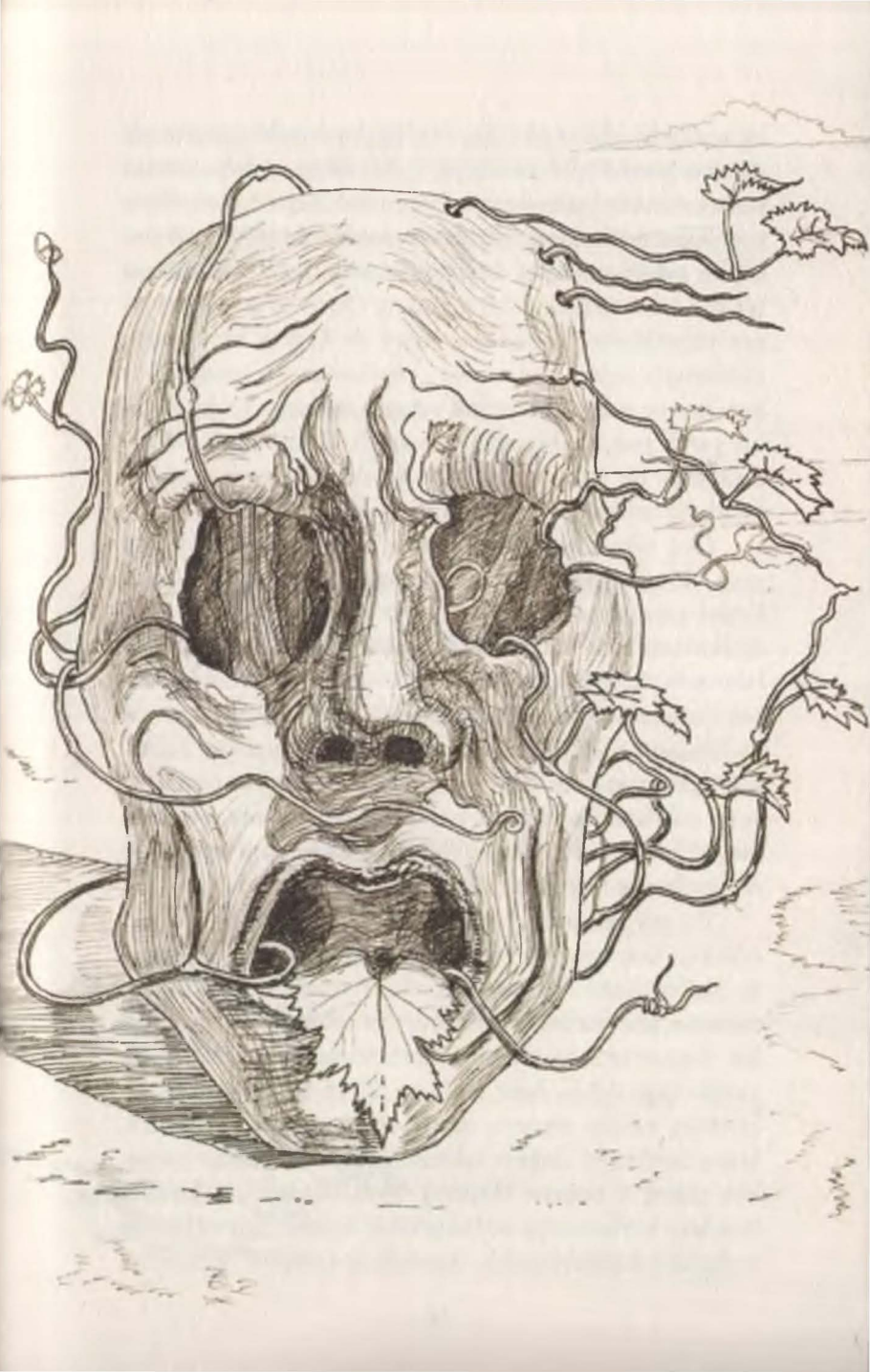
tü) algıladığımda sevincimin nasıl nefrete dönüştüğünü daha iyi anlayamaz. Âdem'im olacakken düşmüş, hem de şiddetle düşmüş meleğim olmuş o yılankavi ve garip asma, komşularının ışığını ve nemini, havasını ve yerini çalmış; kardeşlerini teker teker boğmuş ve sonunda bahçe kulübesini ele geçirmişti.

Bu aşamaya nasıl geldiğimi size anlatayım. Bilinmeyenin çoğaltılmasının ne kadar tehlikeli, şan ve şöhret arayışında doğanın belirlediği sınırların ötesine geçen bahçıvanın ne kadar mutsuz olduğunu benden öğrenin.

Çalışmalarım sırasında saatlerce mahallemin kompost yığınlarını eşeleyerek ölüm ve çürüyüşün içinde bitki çoğaltmanın gizemlerini aramak âdetimdi. Burada çürüme ve bozulmanın yaprağın parlak yüzeyine baskın çıktığını; burada kör yılanın, çiçekleri ve tomurcukları ne çabuk ele geçirdiğini; orada da küfün kuşburnunu ve hıyarı ne çabuk teslim aldığını gördüm. Böylesi çürüntü çukurlarından kurtardığım yeşillik parçalarıyla bahçe kulübeme dönüp girişimimin eninde sonunda başarıya ulaşacağından emin bir halde onları dikiyor, yakıcı güneşten koruyor ve ezelden beri var olan torfla besliyordum.

Yaz geldikçe, garip örneklerimi topladığım, buğusu tüten yığınlar gitgide kesilmiş çimenlerle doldu ve her şey çürüme sürecini hızlandıran yeşil bir balçıkla kaplandı. Sonunda, yalnızca çalışmalarımın amacını bilen öğrencilerin ve meslektaşların kapıma getirdikleri örneklere dayanır oldum.

Bir gece, uğrayanlar arasında Himalaya Dağları halkları tarzında giyinmiş ve başını bağlamış, koyu tenli bir genç adam da vardı. Elinde bir parça asma tutuyordu. Eğer üstünde boylu boyunca ara ara yapraklar dizili olmasaydı, bir katilin elindeki urgan parçası da sanabilirdim. Çelik, patronunun bahçesinden büyük olasılıkla da-

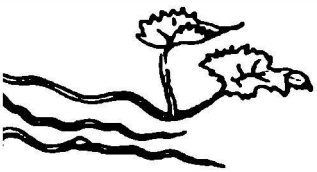
ha o akşam alınmış ya da –hiç kuşkum yok– çalınmıştı. Adama istediği parayı ödeyip çeliği doğruca laboratuvarıma ya da bir başka deyişle bahçe kulübesine götürdüm.

Sapının mükemmel bir durumda olduğunu görünce, bir yıl önce yapıp da başaramadığım bir deneyi son bir kez tekrarlamak geldi içimden. Önce bir parça asmanın yapraklarını kopardım, sonra da keskin bir bıçağın yardımıyla sapın alt kısmını çizip kenarıyla epidermayı kazıdım ve sulu yeşil özünü ortaya çıkardım. Daha sonra bu yaralı parçayı bir erkek parmağı derinliğinde ve genişliğinde bir çukura daldırıp toprakla örttüm ve üstüne kendi hazırladığım bir fungisiti bolca püskürttüm.

Geç olmuştu. Bir süreliğine evde geçireceğim son gece olduğundan, laboratuvarımın kapısını çekip yattım. Ertesi gün bavullarımı hazırlayıp güneye gidecek ve bir ay, dostum Henry Clerval'le birlikte Alp Dağları'nın yaylalarında yürüyüş yapacaktım. Henry'nin davetini hiç kabul etmemiş olmayı, kendi evimde, soğuk seranın ve camekânların rutubetinde ortaya çıkan canavardan habersiz Alplerin sağlam havasının keyfini çıkartıyor olmamayı ne çok isterdim. Şimdi, beş hafta kadar sonra, bedbaht bir şekilde can verdiğim o iblis sarmaşık, artık yaratıcısının iradesine boyun eğmeyecek kadar büyümüştü.

Bu şeytani bitki, tüm komşularının umutlarını yok ederken kendi arzularını yine de tatmin edemiyor, iştahı ve açgözlülüğü devam ediyordu. Karşımda, karanlık ve umarsız gökyüzünden süzülüp gelen hafif ay ışığında, kör tomurcuklarının bana, yaratıcısına bile uzanıp daha yakına çağırdığını, beni binlerce filizin hayat emici pençelerine teslim etmeye davet ettiğini görebiliyordum. Uzun zamandır doğayı saklandığı yerlerde takip etmişken şimdi o peşime düşmüş, beni ölümcül kollarında kendimi kaybetmeye ve bu şekilde kendimden nefret ile suçluluk duygularından kurtulmaya davet ediyordu.

Kendi günahımın, şan şöhret peşinde tek bir Yaratıca'ya boyun eğmeyi reddeden bahçıvanın kibrinin ağırlığı altında ezilip teslim oldum. Ve seranın camlarını zangırdatan bir çığlıkla kendimi, onun, ciğerlerimdeki son nefesi verdirmeye hazır olarak bekleyen kollarına attım.

Martin Amis ile

Salon bitkisinin saksısını değiştirmek

Bahçıvanlık malzemeleri:
Saksı
Kompost
Drenaj malzemesi
Su – musluk suyu veya madensuyu

Büyük olasılıkla, daha benim çürümüş belleğim olayları anımsayamadan, bunun kendini evinden uzakta ve heyecan arayışında bulan bir bahçıvanın, banliyödeki bir çim biçicinin, sayfiyedeki bir küpeçiçeği meraklısının hikâyesi olduğunu tahmin edeceksiniz. Bu, aynı zamanda bir mahkûmun, en azından bir rehinenin ve bir kurtuluşun öyküsü. Ancak bahçıvan banliyölerden ne kadar uzaklaştırırsanız uzaklaştırın; banliyöyü, bahçıvanın içinden çıkaramazsınız.

Bedenim bir sözlük. Bir acı sözlüğü. Popomdan en ince sinirime kadar acıyor. Çok acıyor. Gömleğimde, yatağımda toprak lekeleri var. Bütün geceyi, zamansız gömüldüğüm yerden tırnaklarımla kazıyıp çıkarak geçirmişim gibi, tırnaklarımın altında çıkmayan kirler var. Tanrım, sabahlardan, bedenimin sorduğu o bitmez tükenmez sorulardan, önceki gecenin tanıklarından ilk mesajlar gelmeye başlayıp yaşayıp yaşamadığımı kontrol eder-

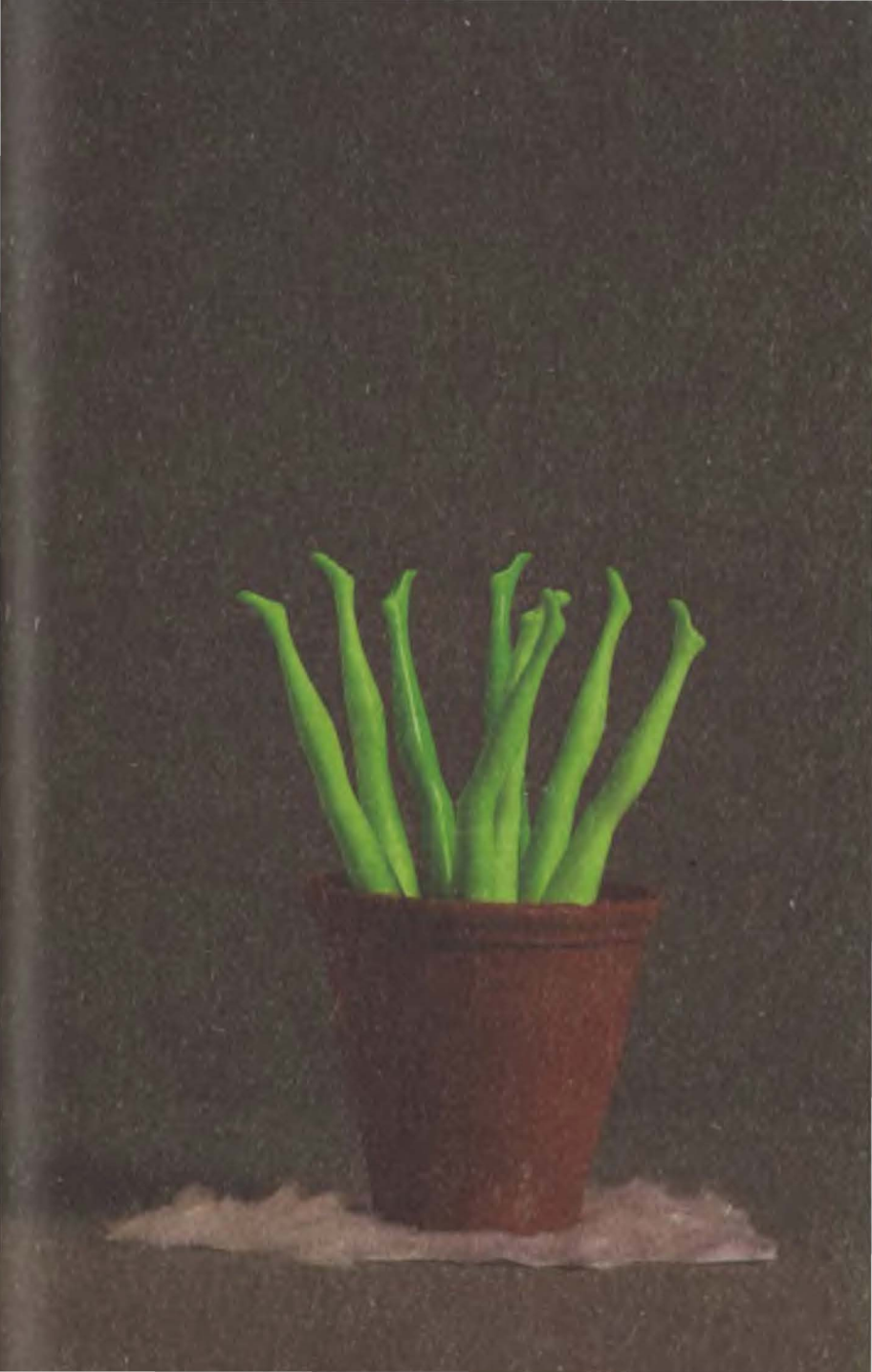
lerken belleğimin beni dürtmeye başladığı sıradaki o sonsuz sürprizlerden ve ağrıdan nefret ediyorum.

Ağzım ancak bir sigaranın sakinleştirebileceği bir arı kovanı gibi. Komodinden bir paket Downhill alıp günün ilk sigarasını yakıyorum. Kibritin üstünde, kışkırtıcı bir şekilde bir palmiye ağacına yaslanmış kadın siluetinin altında "Palms Lounge" yazısı, gofreli harfleri düz yüzeyi zorluyor ve onun ilk açılışını anımsatıyor. Sol şakağıma kâğıt kadar ince, keskin bir sızı saplanıyor. Darbe beni sarsıyor. Aşağıyı, resepsiyonu arayıp kahve söylemek için kalkarken biraz sendeliyorum, robdöşambrımın karnımın üstündeki kuşağını sıkıyorum. Resepsiyoncu bilmiş bilmiş, "Bir kişilik mi, iki mi?" diye soruyor.

"Altı kişilik," diyorum. "Düşündüm de, ne varsa gönder."

Ademelması bir kiloluk tümöre benzeyen sırık gibi bir komi, kahve tepsisini bırakıyor. Bereketli parmaklarımla bahşişini verirken uykulu gözlerinin şaşkınlıkla açıldığını görüyorum. Toprak rengi sıvıdan ilk fincanı doldururken anılar yine canlanıyor. Bu sefer bir kombine. Sol kaburgalara. Kafaya bir sağ, sonra karna bir sol. Buruşmuş ceketimi yerden alırken ağır vücudun onu şekilsizleştirdiğini hissediyorum. Ağır aleti cebimden çıkartıp masaya koyarken kauçuk sapı yapış yapış elime geliyor. Ve şimdi, gardımı düşürdüğümü gören belleğim, çok güçlü bir sağ çakıyor. Başım geri gidiyor, dişliğim gevşeyen dişlerimden uçuyor ve yere düşüyorum. Nakavt. Başımı kaldırıyorum. Masanın üstünde, bir bahçe küreğinin paslanmaz çelik kenarı, sabah ışığında acıyla parlıyor. Her şeyi hatırlıyorum. Palms Lounge'a bir daha gitmek için acele etmeyeceğim kesin.

İçtiğim ilk kahve kanıma karışırken ve tortusu fincanımın dibinde tüterken, bir Downhill daha yakıp önceki günün olaylarının üstünden geçmeye başlıyorum. Sözleş-

me imzalanıyor, içkiler, yemek, yine içki... Taksiyle Palms Lounge'a. Hostes beni ismimle buyur ederken iş arkadaşlarım tezahürat yapıyor. Alay etmeyin. Bu şehirde bir ay kendi başıma yaşadım; bir akşamımı, otelimin önündeki gülleri budamakla geçirmiştim. Her pencerede manzarayı bozan ölmüş çiçeklerle dolu çiçeklikleri yeniden düzenlemek için iki kez geç saate kadar kalmıştım. Karanlıktan sonra bahçıvanlık olanakları sınırlı olduğundan, başka ne yapabilirdim?

Finans merkezinin doğu kenarında yer alan Palms Lounge, bir centilmenler kulübü. Çoğu centilmenler kulübü gibi de, pek centilmen yüzü görmüyor. Kulübün müşterilerinin çoğunluğunu, yüksek kiralı yaşamlarından kaçmak için düşük kiralı geceler arayışındaki, birayı çekmiş avukatlar ve ayyaş muhasebeciler oluşturuyor. Salon, her yerin ya siyah ya da kahverengi boyalı olduğu sıkışık bir bodrum katı. Metrelerce kanallar ve borular duvarlarla tavanın üstünde zikzak yapıyor ve hiç kuşkusuz zeminin üstündeki floresan, yeşil ofis binasına hizmet taşıyor. Tıpkı bir labirent gibi kalabalığın arasında, kulübün yapay deri mobilyaları loş ortamda şişman böcekler gibi küçücük sahnenin etrafına doluşmuş; kolay silinen yüzeylerinde, kulüp müşterileri toplanıyor; kulübün sarhoş azgınlara yönelik şikeli salon oyunlarına katılıp mutlu oluyorlar.

Dört hafta buraya geldikten, dört hafta Tilly Palmer'ın silikon vadilerini kestikten ve dört hafta da Hedda Foremen'in çoraplarının üstünden fırladı fırlayacak dayanılmaz butlarını seyrettikten sonra, bu kasvetli inde takılan, dünyası kaymış müşterilere karşı sağlam bir nefret besler olmuştum. Onlara iyi vakit geçirtmek için ellerinden geleni yapan frengili dilberlere olan berbat davranışlarından dolayı değil; bu C-sınıfı et dükkânında her masada ölmekte olan, saksısından taşmış palmiyelerin durumunu göremedikleri için. Önümdeki numuneyi al-

dım ve yanımdaki Stock Byers'a gösterdim. Küçücük saksısına sığmayacak kadar büyümüş, kırkayak benzeri kökleri, herhalde beslenecek pislik kanallarının arayışı içinde saksının dibinden uzanıyordu. "Şuna bak, felaket bir şey. Bunlardan sorumlu her kimse kovulmalı," dedim.

"Evet, biraz solmuş; ama hey ahbap, şu kadının hareketine bak. Ben olsam hayır demezdim." Stock, bitkiye bakmıyordu. Bakışları altı numaralı dansçıya sabitlenmiş, kadının cerrah eli değmiş güzelliklerinin dairesel hareketi, onun sarhoş beynini, görünürde derin bir hipnoza sürüklemişti. Başparmağımla toprağa bastırdım. Yüzeyde oluşmuş granit gibi sert tabakanın altında saksı toprağı kupkuruydu ve tükenmişti.

"Burada hiç besin kalmamış. Bunun saksısının değiştirilmesi gerek."

Elimi kaldırdım. Birkaç saniye içinde dükkânın kaşarlanmış hosteslerinden biri, kalem gibi incecik baldırlarını dizlerime uzatıvermişti. İncecik elini bacağımın iç kısmına koyarak safça bir çekicilikle, "Sizin için dans edeyim mi, Mr. Gardner?" dedi.

"Hayır, bana biraz su getir." Yüzünden bir hayal kırıklığı geçti ama tepkisi otomatikti.

"Madensuyu mu, musluk suyu mu?"

"Sence bunun umurunda mı?" Bitkiyi yüzüne doğru uzattım. "İki şişe. Ve bir de buz kovası, *buzsuz* olsun, bir de tirbuşon."

Suratsız sakayı beklerken Stock'u seyrettim. Tıpkı hep güneşe yönelen iki ayçiçeği gibi, kocaman gözleriyle Tilly'nin geçişini izliyordu. İskemlesinin kollarını kavramış, öne doğru uzanmış, yüzünün tüm hatlarıyla sahnedeki dilberin onu sefil sıcaklığıyla sarması için yalvarıyordu. Çağrısı yanıt bulunca kadın bir fırtına gibi üzerine geldi. Stock'un yüzü, Tilly'nin sallanan memeleriyle kafa kafaya çarpıştı, memeler dalgalar gibi onun el-

macıkkemiklerine vurdu, kadının azgın saçları onun seyrelen kafasının güvertelerine doldu ve sonra tıpkı denizdeki bir fırtına gibi geri çekildi. Stock'un kafası bir an durup ileri düştü, fırtınanın süpürdüğü alnı masaya vururken tabağını paramparça etti.

"Nesi var bunun?" Superisi geri dönmüştü. Yirmi dolarlık banknotu, çorap koncunun gergin karanlığına sokuşturdu ve *az sodalı* San Badino suyunun ilk şişesini *Dracaena fragrans* ya da tam adıyla *Dracaena fragrans moribunda* olarak tanıdığım bitkiye dökmemi izledi.

"Bir şeyi yok," dedim. "Yemek yemeyi sever." Onun kendinden geçmiş arkadaşım için duyduğu endişenin dikkatimi dağıtmasına izin vermeden vestiyere gittim ve fişimi uzattım. Görevli, yetmiş kiloluk kompost çuvalını beşinci denemede tezgâha çıkarmayı becerdi. Bahşiş tabağına bir çeyreklik attım ve kana kana suyunu içmiş, kendi çişinin içinde oturmakta olan hasta *Dracaena*'nın yanına toprağı taşıdım.

Altı ıslak bitkiyi yan devirip saksısına birkaç kez kuvvetlice vurdum. Masanın üstüne tükenmiş toprak ve kart köklerden oluşan bir yumak düştü. Dolaşmış kök uçları tıpkı uzun zamandır ölmüş bir sinekten beslenen bir örümcek gibi çorak toprak yumağına yapışmıştı. Bitkinin yetersiz besinini aldığı o incecik liflere hasar vermemeye çalışarak aç kalmış kökleri o acınası toprak kümesinden ayırdım ve bir tereyağı bıçağıyla uzun olanlardan bazılarını kestim.

Yılan gözlü Tilly'nin yerine başka bir dansçı çıkmıştı. Tanıdım onu. Hedda Foremen'di. Bir direğe asılmış, dev bir topun nişangâhından bakar gibi, kaldırdığı ve ayırdığı bacaklarının müstehcen çatalından bakıyordu. İki gece önce otelime gelmesi için ona üç yüz papel teklif ettiğimi ürpererek anımsadım. Reddedişindeki içtenliği ve külotundan belli olan yarığı düşünerek tirbuşonu aldım ve

şampanya kovasının dibinde bir delik açtım. Kimse bakmıyordu. Saksısına sığmayan sarhoşların hepsi, azgın erkeklikleri fermuardan kafeslerinin arkasında güvende, Hedda'yı kesiyorlardı. O, direğinden aşağı kaydığında, ben kırık saksı parçalarını Stock'un yüzünün çevresinden toplayıp yeni deldiğim saksıma atıyordum. Hedda'nın güçlü bacakları, bu sefer dans pistinde ilerlemeye başladı; ben pek dikkat etmiyordum. Açtığım toprak torbasının üzerine eğilmiştim. Boş bir şampanya kadehiyle kara toprağı alıp Stock'un kırık tabağının sağladığı drenaj malzemesinin üstüne atıyordum. Sonra, palmiyenin köklerini bir kez daha fetal yumağından ayırıp saksıya yerleştirdim ve kadife gibi siyah toprakla örtmeye başladım. Palmiyenin yalnızca yaprakları görünür kaldığında toprağa elimle bastırıp ikinci San Badino şişesiyle bitkiyi iyice suladım. Neredeyse anında, kovadan, Hedda'nın kalçalarını Stock'un katatonik ifade taşıyan yüzünün yanına koymak üzere olduğu masanın ucuna doğru kabarcıklı bir çamur akmaya başladı. Başımı kaldırdığımda Hedda'nın şifonlar içindeki poposuyla kirli derenin yolunu kestiğini gördüm. Çevresine bakındı; soğuk ve ıslak bir şeylerin külotunu ıslattığı duygusu, dikkatini dağıtmıştı. Ayağa fırladı, döndü ve sular, kirli çamaşırından yerde oluşan pis birikintiye damlarken bana pis pis baktı. İçgüdüsel olarak kadehimi kaldırdım. John Innes, 2 No'lu toprakla doluydu. Centilmence jestim yanlış anlaşıldı. "Senin gibi sapıkların nesi var?" dedi. Diğer müşteriler dikkat kesilmiş, benim ne tür bir sapık olduğumu görmeye çalışıyorlardı. Kalabalıktan biri, dansözün bir su birikintisi içinde durup öfke dolu çığlıklar atması karşısında, "Hey Hedda, altına mı yaptın?" diye seslendi. Bu centilmence sözler de ortamı sakinleştirmeye yaramadı. Hedda kükreyerek bana döndü. Masanın üzerinden atılıp kadehi elimden kaptı. Sonra ne yapmaya niyetlendiğini asla bilemeyeceğim; çünkü o an

gökdelen topuklarının üstünde dengesini kaybetti. Hamle yaptı ama ıslak zeminde kaydı. Bacakları çırpınırken, can havliyle masanın kenarına tutundu. Masanın ucu tıpkı Titanic'in son anları gibi havaya kalktı. Şişeler, kadehler, ceptelefonları, Stock'un başı, hepsi düşen dansçıya doğru kaydı. *Dracaena* hariç hepsi. Onu ben kurtardım ve renkli yapraklarının arasından yanıp sönen ışıklar altında Hedda'nın düşüşünün son anlarını ağırçekim seyrettim. Sanki sonsuz bir süre havada asılı kaldı, sonra ışıklar söndü ve Hedda düştü.

Masanın ters dönmesi Stock'u komadan çıkarmaya yetmişti. Yüzünü kaldırıp Hedda'yı gördüğünde kırık bir tabak parçası hâlâ alnına yapışıktı. "Onun başını eğmediğini söyledin sanmıştım," dedi. Sonrasında hatırladığım, kapıların açılması, kapanması, yüzüme çarpan temiz hava, kollarımdan sap gibi tutan iki gorilin beni sokağa bırakması oldu. Stock ve çoğu dolu toprak torbası da yanıma atıldı. Şimdi nerede oldukları hakkında hiçbir fikrim yok. Son hatırladığım, bir taksiden inerken şoförün yağlı avucuna bir avuç banknot tutuşturduğum. Stock, arka koltukta, başını toprak dolu yastığa dayamış, bebek gibi uyuyordu. Kirli yüzünde, Hedda'nın memeleri, uysal bir fırtına gibi onu kuşattığında takındığı o mutluluk ifadesi vardı. Eğer para bitmemişse, herhalde hâlâ oralarda bir yerlerdedirler. Şehirde tur atıyorlardır. O kulüplerin hepsi aynı; "Toprak Ana"ya ne kadar ihtiyaçları olduğunu unutmuş erkeklerle dolu.

Pablo Neruda ile

Gül nasıl budanır

Araçlar:
Bahçe makası
Cesaret
Aşk

Sana kraliçe dedim,
Uykucum.
Kış gelirken mahmurlaştığını gördüm,
Derinleşen bir uykuya daldığını
Geçen her günle.
Bense yazlık sevgilin,
Uzun günleri
Ve geceleri yanında geçiren,
Kokunu içine çeken,
Geride kaldım.
Şimdi sana yaklaştığımda, öpücükle değil,
Ama elimde bir bıçakla.
Bağışla beni aşkım. Bağışlamalısın,
Çünkü ben aşkımızın bekçisiyim.
Uyumadan önce kuru dallarını kesecek,
Hasarlı dallarını,
Dolaşık ve tıkanık saplarını alacağım.

Ki huzursuz düşlerinde kendi kendini
yaralamayasın,
Kuzey rüzgârı dallarını sarstığında.
Hava, saplarının arasında rahatça dolansın
Ve hiçbir hastalık senin gül dallarına musallat
olmasın.
Her kesi nazikçe,
Makas, tomurcuğun üzerinde kapanıyor,
Büyüyünce şeklin güzelleşecek
Önümüzdeki yazlarda.
Makasımı yukarı doğru çeviriyorum
Her çapraz kesiyle, taze kesilmiş beyaz yumuşak
doku beliriyor.
Aytaşı çiçekleri gibi bedenine sarılıyor.

Yaptığıma ne kadar şaşırıyorum.
Sen, aşkım, yerden otuz santim yüksektesin,
Yapraklarının hepsi gitti, yalnızca dikenden bir
ceket,
Onunla bana batıyor ve beni çiziyorsun
Ve ben kendimi bir kez daha yapayalnız
hissediyorum.
Ve ben de kışın beni o havai pelerinine sarmasını
özlüyorum,
Bilerek uyumayı; kendi yumuşak dokumun
derinliklerinde, seninbaharda benimle uyanacağını.
Kan kırmızısı ilk çiçeğinle beni yanına çağıracağını
Ve aşkımızın yine yaşayacağını.

Resimlerin listesi

William Eggleston stili Raymond Carver 13
Otto Dix stili Bertolt Brecht 19
Diego Rivera stili Isabel Allende 29
Albrecht Dürer stili Niccolò Machiavelli 39
Edvard Munch stili Henrik Ibsen 45
Roy Lichstenstein stili Bret Easton Ellis 53
Käthe Kollwitz stili Sylvia Plath 59
Robert Crumb stili Emile Zola 63
David Hockney stili Alan Bennett 71
Salvador Dali stili Mary Shelley 77
Allen Jones stili Martin Amis 83
Robert Mapplethorpe stili Pablo Neruda 91

KIRKMERAK 16

MACHIAVELLI'NİN BAHÇESİ

"Bir bahçıvanın namı, tıpkı bir yazarınki gibi, istenmeyeni kökünden sökmeye ve gereksiz olanı kesip atmaya dayanır."

Kafka'nın Çorbası'nda yemek tariflerini, *Sartre'ın Lavabosu*'nda tamirat işlerini edebiyatla buluşturan Mark Crick, bu kez de bahçeciliğe el atıyor. *Machiavelli'nin Bahçesi*, dünyaca ünlü on iki yazarla hazırlanmış bir bahçe kılavuzu. Deyim yerindeyse kalemini bırakan yazar, eline kazma küreği alıyor. Mark Crick'in yine yaratıcılığını konuşturduğu kitapta, Bertolt Brecht'le patates yetiştirmekten tutun da, Niccolò Machiavelli'yle çim biçmeye, Henrik Ibsen'le meyve ağacı dikmeye kadar çeşitli bahçecilik tüyoları buluyoruz.

Mark Crick bu kitapta yer alan bilgileri verirken kendi bahçıvanlık deneyimlerinden yararlanmış ve her bir yazar için, Dürer'den Dali'ye birçok ünlü sanatçının stilinde çizimler de yapmış. *Machiavelli'nin Bahçesi*, edebiyatın size bahçede yol gösterdiği eşsiz bir elkitabı.

Kapak resmi: AMANDA ROHDE

ISBN 978-975-07-1421-4

9,50 TL
KDV DAHİL